Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית | HATOREN | גליון טו (רטו)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VII | NEW YORK, JUNE 25, 1920 | No. 15 (215)

HATOREN
Published weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ־לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

ספרים חדשים

1. **כתבים נבחרים**
מאת דוד ישעיהו זילברבוש. 220 עמודים. בכריכה יפה.
המחיר $1.25 עם המשלוח $1.40

2. **דברי ימי ישראל**
של גרץ בתרגום ש. פ. רבינוביץ. בכריכת חצי־עור מהודרה. בשמונה חלקים. נתקבלו מזה רק ש נ י ס ד ר י ם. וכל הקודם זכה.
מחיר הסדר 50 דולארים.

3. **כל אגדות ישראל**
מאת י. ח. לבנר. בשני כרכים יפים. מחיר הסדר 8 דולארים. נתקבלו מזה רק שני סדרים.

4. **משפט האורים**
של יהושע שטיינברג. בלי כריכה 10 דולארים. בכריכה 12 דולארים.

5. **לוח אחיאָסף**
12 כרכים (12 שנה).
מחיר הסדר 25 דולארים.

6. **אוצר מלים רוססי־עברי**
מאת יהושע שטיינברג. בכריכה יפה. המחיר $3.50

7. **ביבליותיקה גדולה**
מכורכה בעשרים וארבעה כרכים.
המחיר 25 דולאר.

8. **זכרונות לבית דוד**
בארבעה כרכים יפים. 12 דולארים סדר אחד.

9. **מאוצר האגדה**
ברדיצבסקי. 2 כרכים, בלי כריכה. 5 דולארים.

10. **דריי דורות**
זכרונות וועגען יודישע שריפטשטע־לער פון ש. ל. ציטראָן.
פרייז 1 דאָל. מיט פאָרטאָ $1.20

11. **ליטעראַרישע עטיודען**
פון משה שאליט.
פרייז 45 סענט. מיט פאָרטאָ 60 ס.

12. **מענדעלע'ס אַלע ווערק**
אין 17 בענדער מיט אן אלבאָם.
15 דאָלאַר. מיט פאָרטאָ 16 דאָלאַר.
מלבד זה נתקבל מבחר של ספרי רומל, כעין ספרי משניות, עין יעקב, ספרי דרוש, חומשים, תנ"ך ועוד.

הכתובת:
S. DRUCKERMAN
50 Canal Street
New York

אנחנו מברכים את חברנו מר חיים מרגלית ליום השלימו את חק הלמודים לתורת המשפטים באוניברסיטה דמיניסוטה ומקוים לראותו יושב על כסא דין בארץ־ישראל.

א. אבן.
מ. הליצר.
מ. מונוסוביץ.
ק. פרס.
א. קס.

מיניאפולים, מינג. א׳ תמוז, תר"פ.

אגודת האלומני של תלמוד־התורה דמיניאפולים מברכת את מר חיים מרגלית בגמרו את למודיו בתורת המשפטים באוניברסיטה.

בשם כל החברים,

מרדכי שפירא — ראש.
רחל גולדברג, משנה.
חיה לויטן, מזכרת.

הרינו מודיעים לידידינו ורעינו, כי בן יולד לנו ונקרא שמו בישראל

א ל י ע ז ר ע מ נ ו א ל

המורה י. צבי ופרומה ריקאנטי.

נורפולק, ווא.

VOL. VII NEW YORK, JUNE 25, 1920 No. 15

הַתּוֹרֶן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן בריינין

שנה שביעית ניו־יורק, ט׳ תמוז, תר״ף גליון חמשה־עשר

וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת

——

יש קולות שרואים אותם. ולא רק רואים, אלא גם ממשמשים, מריחים וטועמים. פשוט דרך כל החושים נכנסים אל תוך הנפש, וכמעט שנבראים חושים חדשים שקולטים אותם. ממש: כל הגוף מתמלא מאתם ודרך כל הגוף נכנסים אל תוך הנפש. כל עצמותי — תרגשנה. התפעלות כזו קוראים בגרמנית: „ע ר ל ע ב נ י ס ס" ואת המלה הזאת אפשר יהיה לתרגם לעברית רק על־ידי המושג הדתי־סודי: „גלוי־שכינה". קולות אלה שמע והרגיש — וחיה אותם בן־ישי והביע אותם באופן נשגב שאין כמוהו במזמור כ"ט. גם היינה היה רגיל לאמר: „אני שומע את צלצול הקול של כנפי העת". קול זה הוא של מאורע גדול המצלצל ממרחקים למרחקים, קול היצירה המתחדשת.

דבר חדש וגדול מתהוה בעולם וקולו הולך מסוף העולם ועד סופו. יציר חדש מוכן ומזומן לעתיד גדול נולד בעולם וקול לדתו „חוצב להבות אש". קול ההיסטוריה הגדולה וגלגלי־אריגתה הענקים, שאינו נשמע, אלא פעם אחת בהרבה תקופות, עוברות לפעמים הרבה תקופות היסטוריות והמכונה האורגת של ההיסטוריה מתנהלת בה בכבדות ובעצלתים, עד שקולה אינו נשמע מפני קול המונם של החיים הקטנים הרומשים על הארץ, היום־יומיים. פתאום הכאה אחת חזקה, סבוב אחד אמיץ של הגלגל, וקול של כנפי נשר נשמע בעולם. דור, שבימיו נשמע הקול הזה, נחשב למאושר והרבה דורות הבאים אחריו מתקנאים בו ומספרים עליו ספורים נפלאים שריח הפריחה והצמיחה של האגדה נודף מהם. והם משתוממים ואומרים: ראו דור זה, שבימיו עלה לו כך, הוא ראה את עולמו בחייו. הוא היה קרוב, קירבת בשר ורוח, אל הנצח שבהוד היצירה. לו היתה לרגע אותה ההתפעלות המגביהה בפעם אחת עד למרומים. דור זה נשף מלא־ריאתו את האויר הדק והצח והנקי מכל עפר ומכל זוהמה של ראשי־ההרים הרמים המכוסים אמנם קרח ושלג לבן, אבל גם כן מלאים קרני־אור מן השמש הזורחת. ואומרים ומשוררים ומנגנים: „אשרי חלקו של הדור הזה, שזכה להתרומם אל על".

למה אכחד? אני מדבר שוב על המאורע הגדול בהיסטוריה שהשם „סאן־רימו" יהיה נקרא עליו. שמעתי את הקול וראיתי אותו וחייתי אותו ודרך כל החושים ספגתי אותו אל תוך נשמתי. דברתי עליו ברבים וחזרתי ודברתי, כתבתי עליו וחזרתי וכתבתי בכל לשון שאני שומע — ועוד לבי מלא ממנו על גדותיו ואין אני יכול להסיח דעתי ממנו. ראיתי את ההמונים של יהודים לאלפים ולרבבות, כשההתלהבות הקדושה התלקחה בנשמתם וההוד של הנשמה־יתירה נצנץ מתוך עינם. ראיתי אותם כשהזדקפו מלא קומתם וחלצו את עצמותיהם, כאילו נשלו בבת־אחת את כל עפר הגלות מעל כתפיהם והרגישו את עצמם בני־חורין, אנשים מכובדים. ראיתי את קרן התקוה והבטחון הגמור נוצצת מעיניהם ואמרתי לנפשי: העם כפוף־הקומה הזה עודנו מוכשר להתלהבות כזו, הרי הראיה שהוא חי והחי נושא את עצמו. הוא יבוא ויבנה את ביתו. אין לך קרבן של ממון ושל דמים ושל כח ושל מרץ, שלא יקריב אותו. אמרתי לנפשי בגאוה ועוז: „וכל העם רואים את הקולות".

אמת, שבהליכתי להאספות השונות ובחזירתי מהן נתקלתי כמעט תמיד באותה החבריא שקוראים לה בשם הגנאי: „בורסה שחורה" וראיתי בני־אדם טבועים בנ׳ שערי „מסחר" והמה רחוקים כרחוק הארץ מן השמים מן ההתפעלות הנשגבה והמה בודאי שלא ראו את הקולות ואפשר גם שלא שמעו אותם והמה נבדלים מתוך המחנה ואינם לוקחים חלק בשמחת־עמם. ראיתי את בעלי־העסקים האלה והתעצבתי מעט. אבל אמרתי לנפשי: הן אלה הם רק מיעוט קטן שאינו מינכר, מיעוט הבטל

באלף או אפשר באלפי אלפים. ומה בכך? כיון שהעסקים חשובים וקרושים בעיניהם יותר משמחת העם על בשורת־גאולתו, כיון שהם פורשים מן הצבור, שמע מינה שהמה אינם מוכשרים וראויים עוד — או: כבר — לראות בנחמה. יש לנו רב גם בלעדם. הן כל העם בחושו הבריא, שלא נשחת עדיין, מרגיש את המאורע הגדול והוא נמשך אחרי התלהבותנו. הוא יבנה את ביתו בידיו, בממונו ובדמו. כאשר רק התעוררו בנפשו פעם אחת רגש החירות והתשוקה לגאולה וכאשר הוא רואה בעיניו ושומע באזניו את המעשה הגדול שנעשה בקורות־חייו, שוב לא יעצום את עיניו ואזניו לא יאטום ולא ירדם. הוא יתעורר עד לידי יקיצה גמורה ושלמה ויעבוד עבודה רחבה ופוריה.

והתנחמתי על ה„בורסה השחורה" הנבדלת מתוך העדה.

אולם פתאום שמעתי קול נחר, קול צרוד עולה באזני כקול מן הקבר הגלותי: הניחו לעמכם בשפלותו, הניחו את עמכם בגלותו. אל נא תשחררו אותו, כי על כן עבד כנעני הוא לכל המרידות שבעולם. שכור שכרוהו אדונים שונים והוא נמסר ברשותם ונמצא תחת פקודתם. אל נא תכלכלו את מוחו של העם הזה בבשורות ותקוות מרנינות, מפני שבזה אתם מרפים את ידיו לעבודת־המרידה העולמית, שדמו הפקר לה לחלוטין. אין גאולה לישראל! עצמותיו של העם הזה שכורות הן, כדי שיעשו מהן מסלות חלקות ורחובות מרווחים לכל יתר העמים. מה זאת ארץ־ישראל? את הערבים העלובים אתם חומסים וגוזלים. מה זאת אנגליה? את האימפריאליזמוס אתם תומכים. ובכן שובו אל הגלות ואל תהינו לשמוח בגאולה!

והקול הזה הוא קול ה„בונד". כן: קול ה„בונד".

אגודה זו יצאה בשעתה לעולם בקולי־קולות והבטיחה חרות מוחלטת לכל העמים. ובכן: תאבה־חירות היא והיא יודעת את טיבו של האושר האנושי הזה. והאגודה הזאת הכריזה על עצמה, שהיא מכירה ומודה בלאומיות ישראל. ובכן: שואפת היא לחיים לאומיים עצמיים והיא יודעת את האושר הגדול הצפון לעם בלאומיותו ובאפשרות שכלולה של זו. ולא עוד, אלא שהאגודה הזאת אינה מוותרת על לאומיותה ואינה מוכרת אותה כיתר המתבוללים בנזיד עדשים. עם כל זאת היא מטילה ארס וזוהמה אל תוך כוס השמחה והיא יושבת כאבלה בתוך החתנים ואינה משתתפת בגיל העם. כלום יש איזה שמץ של כבוד ושל גאון ושל ארנות בהתבדלות זו? עבדות אני רואה בה, עבדות נצחת, עבדות גלותית, עבדות המעיזה להתעטף במעטה של חרות ושל רוח־מרידה. טמטום־הלב ואטימת־האוזן אני רואה בה, — עד העבדים האלה לא הגיע הקול של היצירה ההיסטורית והמה לא שמעו את הקול, ועל אחת כמה וכמה שלא ראו אותו ולא התפעלו ממנו.

ארץ־ישראל של הערבים? כלום אפשר הדבר, שהאנשים האלה, המתפארים תמיד במרעם, לא שמעו מעולם, שיש מקלט בארץ־ישראל, על־פי החשבונות המדויקים של כל המומחים והמבינים, לשבעה עד שבעה וחצי מיליונים, ובארץ־ישראל יושבים רק שש מאות אלף ערבים וכמעט כל האדמה בה עזובה ושוממה? אין לי שום ספק, שהמה יודעים את האמת ומתכונים למרור בה, כי על כן עבדים הם והתשוקה לשחרור לאומי מתה בלבם. „אמור יאמר העבד: אהבתי את ארוני... לא אצא חפשי". זוהי הפסיכולוגיה של העבדים מדור דור.

על אנגליה המה מתרעמים. האם היה איזה סוציאליזמוס בעולם בלי המדה של הכנסת אורחים שאנגליה מצטיינת בה? תחת חסותה של אומה גדולה זו חיו וחשבו ופעלו כל הפליטים הסוציאליסטים של כל המדינות: באקונין, קראפוטקין, מארקס, אנגלס ועוד ועוד למאות ולאלפים. כל הנרדפים הפוליטיים מצאו להם מחסה באנגליה והיו לה אסירי־תודה ושרו שירים מלאים כבוד לאנגליה הבת־חורין. ורק אנחנו איננו רשאים להשתמש באהבת החירות והשחרור של העם הבריטי וליהנות ממנה, כי על כן מושבעים אנחנו ועומדים להיות השומרים של „המלה האחרונה" של כל הקיצוניות שבעולם. פשוט מפני הטעם המשונה, שמא יש להעם הבריטי גם מעט טובת־הנאה משחרורנו ומהתישבותנו בארץ־ישראל. הלואי שתהיה לו טובת־הנאה ממנו ויהיה בטחוננו בו עוד יותר מבוסס. ומיד מי לקחו כל העמים שנשתחררו את חירותם, אם לא מיד אנגליה ובעלי בריתה? הם רשאים ולא אנו, — כי על כן עבדים אנחנו ואנחנו אוהבים את העבדות.

המשל אומר: „צרוד מעט את עורו של הרוסי והטטרי יצא ממנו". כן, כן: צרוד מעט את הבונדאי בעורו והמתבולל יצא ממנו. שנוי השם והאדון יש פה, אבל אין פה שנוי הערכים והרגשות.

אולם נניח את אלה בעבדותם — „ועבדו לעולם" כתיב.

העם, שראה את הקולות, העם שהתפעל והתלהב מהמאורע הגדול, ילך את דרכו והדורות הבאים יספרו על אדותו ויתקנאו בו. יחד עם זה יזכירו את אלה שעמדו מן הצד או שהתרחקו והתבדלו בזדון מתוך העדה לבוז ולדראון עולם. הטפה של ארס שהטילו אלה אל תוך כוסנו לא תרעיל את שמחתנו ומכל שכן שיללתם לא תחליש ולא תרפה את ידינו לעבודת הבנין. „הכלבים נובחים והאורחה הולכת הלאה". העינים שאינם רואות והאזנים שאינן שומעות — הנח להן. אם תתרפאנה, הרי טוב, ואם לאו תהא מיתתן כפרתן...

ראיתי את העם לאלפיו ולרבבותיו, לכל שדרותיו ומעמדותיו בהתלהבותו הקדושה והוא תאב־חיים וחרות והוא ראוי לגאולה, לגאולה שלמה.

„וכל העם רואים את הקולות".

ד"ר י. טהאן.

(„הצפירה").

שְׁבִיתַת הַמּוֹרִים בְּבֵית־הַסֵּפֶר הַלְּאֻמִּי

השביתה בבית־הספר הלאומי בניו־יורק, הנמשכת זה כשבועים, עוררה סערת הרוחות והתרגזות בחוגי העברים בכלל ובחוגי המורים העברים בפרט שבניו־יורק, ואפשר שבכל אמריקה. אולם לא תהיה גוזמה אם נאמר שעוררה גם כן רגשות קודש בלב אלה היודעים מקרוב את תכונת השביתה הזאת. יחד עם הטראגיות שיש בכל הענין הזה של בטול מלמודים עבריים לשמונה מאות תלמידות ושל מלחמת מורים אידיאליים בקאפריסים של איזו דירקטורים עקשנים, — יחד עם זה יש כאן צד של י ו פ י המעורר רגשות הערצה ביחס אל השובתים. המנהל יחד עם המורים והתלמידות הפרו את תורתם לא משום איזו דרישות חמריות — העלאת שכרם או הקלת „עבודתם", אלא משום עת לעשות ל ק ו ד ש שלהם. זאת היא מ ל ח מ ת ־ מ צ ו ה בעד השגת אוטונומיה גמורה בנוגע ללמודים ובעד הכרעת דעת המורים אפילו בעניני האדמיניסטראציה של בית־הספר עד כמה שלענינים האלה יש יחס ישר אל הלמודים ואל האטמוספירה של בית־הספר.

במכתב אל כותב הטורים האלה כותב אחד המורים של בית־הספר: „יצאנו להגן על קרושת בית־ספרנו שנפל בידים מחללות", ועוד: „אנו רואים במלחמה זו מלחמת מורי ארץ־ישראל כנגד העזרה".

כך היא השקפת כל מורי בית־הספר הלאומי על שביתתם וכך היא הרגשת התלמידות השובתות, שהתפתחו כבר למדי על־ידי למודיהן העבריים עד כדי ל ה ר ג י ש, מה הוא ערך המלחמה בעד השלטת או, יותר נכון, בעד החזקת הרוח העברי הטהור בתוך כתלי בית־ספרן הן.

בנוגע לעצם הדרישות אנו חושבים לא למותר למסור כאן את מכתבם — בהשמטת סעיפים אחדים — של המנהל והמורים אל הדירקטורים, שפנו אליהם ב־12 ליוני. אחרי שכותבי המכתב מזכירים לדירקטורים את העוול שיש בהחלטתם לפטר את מר שוגרמאן, מזכיר בית־הספר, שעזר בהתמכרותו המרובה להתפתחות המוסד הזה מיום הוסדו, ואחרי שהם מדברים על הגבלות וגזרות שהנהיגו הדירקטורים בזמן האחרון, הגבלות שאסרו את ידיהם של המורים וגזלו את התלהבותם בעבודת הקודש, הם כותבים:

„עתה נוכחנו, כי יש לכם תכנית שלמה על מהלך בית־הספר בעתיד, תכנית מזיקה ומסוכנה, תכנית ש מ ט ר ת ה ה י א ל ה ת ו ר ח ת י ר ה ת ח ת כ ל ר ו ח ב י ת ־ ה ס פ ר ולשנות את צביונו. אי לזאת מצאנו לנחוץ לגלות לכם הפעם מה היה ענין אספותינו במשך החדשים האחרונים. באספות אלה דנו בדבר החלטותיכם אלה:

א. שלא לקבל את מורי בית ספרנו לחברים באגודת בית־הספר (מה שאין בשום תלמוד־תורה בארץ!!).

ב. שלא לקבל מעתה יותר מורות בבית ספרנו (בית־ספר לנערות המתנך מורות עבריות!!).

ג. כי מורה אינו מתמנה בבית־הספר, אלא על־ידי הסכמתו והחלטתו של ועד החנוך.

ד. שפת אספות ועד החנוך, הפרוטוקולים והמכתבים הנשלחים לחברים אינם בעברית אלא באנגלית (דבר המובן מאליו, מאחר שיש בועד החנוך גם חברים שאינם מבינים עברית, וכל זה בועד החנוך של בית־הספר הלאומי).

ה. שאין רשות למנהל לקנות ספר או להוציא הוצאות כל שהן בלי נטילת רשות מאת ועד החנוך (החלטה זו נתקבלה בנוגע לספריה בעלת שמונה אלפים ספרים שנקנו בידי המנהל ב ל י ר ש ו ת ועד החנוך).

ו. שהמורות תחברנה תכנית מכל עבודתן במשך הזמן ותמסורנה אותה לועד החנוך (החלטה אי־מובנה קצת: אם רק לשם ידיעת תכנית הלמודים, הרי יש תכנית כזו בלשכת המנהל).

ז. שהמנהל יכתוב על רשימת המשכורות את ימי ההעדר ואת ר ג ע י האיחור (הגם את כל השעות היתירות שהמורים מקדישים בבית־הספר?!).

ח. שכל חברי הועד, הרשות בידיהם להכנס למחלקות מבלי ידיעת המנהל (כמובן, אין האדון צריך ליטול רשות מאת פועליו).

ותוץ מזה שורה שלמה של מנהגים חדשים כעין: השכרת האולם לבאזאר בשעות הלמוד מבלי לשאול את פי המנהל אם זה לא יפריע בעד מהלך הלמודים; חפושי מרגלים בשעת הלמוד, המציצים מבעד חרכי הדלתות ושואלים את פי התלמידים על מעשי המורים והנהגתם; נעילת הדלתות בפני אספות התלמידות, אם לא זכו לקבל רשיון מיוחד מפי מר ר. והתנגדות לעתון „בית ספרנו" (הטעם שניתן על־ידי אחד הדירקטורים הוא: שכל זמן שהעתון יוצא אך ורק ורק ברשות המורים והמנהל, עלולים לבוא בתוכו דברים בלתי־מוסריים); הוצאת לעז ודבה מגונה על בית־הספר בפני הבריות, ובכלל ההשקפה שהמורים והמנהל אינם אלא פועלים, שכירים, ואין להם כל זכויות אוטונומיות בבית־הספר, וחובתם האחת היא לעשות את מצות הדירקטורים.

בכל אלה דנו באספותינו במשך הזמן האחרון, ובאספתנו שהיתה ביום 27 למאי החלטנו פ ה א ח ד למחות כנגד כל ההחלטות והגזרות הללו ו ל ד ר ו ש מ כ ם:

א. שתבטלו את כל ההחלטות הנזכרות לעיל.

ב. בעתיד כל החלטה המתקבלת על־ידי איזה ועד שהוא בבית־הספר, הן בנוגע לתכנית הלמודים, הן בנוגע לכל סדרי הבית, האולמים, החדרים, והן בנוגע לכל האנשים העובדים בבית־הספר, צריכה לאישור מאת חבר המורים או המנהל בתור בא־כחם — — — " (חתימת המנהל והמורים).

אלה הן הדרישות ה„ריבולוציוניות" שדורשים המנהל ומורי בית־הספר הלאומי מאת הדירקטורים.

„אגודת המנהלים" של בתי־הספר העברים, „אגודת המורים העברים" וכמו־כן ההורים באספה מיוחדת,

שנקראָה על־ידי המנהל ומורי בית־הספר הלאומי, קבלו החלטות של הבעת מחאה נגד התנהגות הדירקטורים ושל הבעת הסכמה לדרישות המורים. אָנו מקוים איפוא, שבעזרת התמיכה המוסרית שהמנהל והמורים השובתים מקבלים מאלה המעונינים באופן ישר בחנוך העברי — מהמנהלים והמורים העברים והעיקר מההורים, — בעזרת אלה ינצחו סוף־סוף נצחון גמור במלחמתם לטובת החנוך העברי.

* * *

השביתה בבית־הספר הלאומי אינה צריכה בשום אופן להחשב כדבר לוקאלי, שיש לו ערך רק בשביל מורי המוסד הזה. אפילו איזו שביתה שהיא בבית־חרושת של פועלים אינה מוגבלת בתוצאותיה רק ביחס אל חוג מצומצם של פועלי בית־החרושת ההוא, אלא היא נזקפת — בהתאָמה אל התוצאות — על חשבון הרווחים או ההיזקות של כל תנועת הפועלים. ואם בשביתה סתם, שהיא לשם הטבת התנאים החמריים, כך, בשביתה זו, שהיא לשם עיקרים אידיאליים, על אחת כמה וכמה. ואין ספק בעיני, שהמעולים שבמורים העברים ובעסקני החנוך העברי לא יסתפקו רק בהבעת סימפאטיה ובנתינת תמיכה מוסרית למורי בית־הספר הלאומי, — דבר המובן מאליו, — אלא יתפשו את כל הצד הצבורי שבחזיון זה, יביטו על השביתה הזאת כעל דוגמה וילמדו ממנה דבר־מה שיהיה לתועלת באירגון המורים העברים בארץ זו.

בשעה שהדברים האלה נכתבים לא נראה עדיין נצחונם של מנהל ומורי בית־הספר הלאומי בפועל, אולם כבר מורגש למדי נצחונם שבכח. בכחם המוסרי הכריעו בנקל את דעת הקהל על צדם.

והרי הדבר מתמיה קצת! היו כבר נסיונות של שביתת מורים בבית־ספר זה או אחר בניו־יורק, והעתונים היהודיים לא נעו ולא זעו, ומלבד הבקשות וההזהרות מצד המורים בחלק המודעות של העתונים, כי מורים אחרים „לא יהינו — — —“ לא נזכר על ענין השביתות ההן בתוך החלק הפובליציסטי של העתונים אף דבר וחצי־דבר. וזה כחדשים אחדים שנמשכת שביתה של מורים עברים באחת מערי השדה, והעיר „הפרובינציאלית“ הזאת היא באמת „עיר ואם“ בישראל, ובכל זאת לא טפלו בזה כלל העתונים היהודיים הגדולים.

ומה זה גרם איפוא לשביתה הזאת שתשמש ענין רב לעתונים היומיים שלנו, עד כדי למלא בפרטיה עמודים שלמים?

יודע אני מה שיענו לי: בית־הספר הלאומי שאני, מוסד זה נתפרסם ביותר ונתחבב ביותר, ומן הראוי שהעתונים והקהל יטפלו בהמשבר העובר עליו יותר מאשר במשבר של בית־ספר אחר. אָמנם, אני מודה. ובכל זאת אין ספק, שיש כאן עוד גורם חשוב להתענינות המרובה מצד הקהל. בית־הספר הלאומי כשם ששמש מופת בבנינו — בתכניתו העשירה ובתוצאותיו המזהירות, כך שמש דוגמה בהריסתו. הוא ערך שביתה לדוגמה: שבת והשבית. לא המנהל והמורים לבדם שבתו אלא השביתו יחד אתם את ההורים והתלמידות. בתי־הספר האחרים המשיכו את קיומם העלוב גם אחרי שהמורים פסקו מלמודיהם, ואילו כאן ברגע אחד, ברגע שהחליטו המורים לעזוב את הוראָתם, נתרוקן בית־הספר גם מן התלמידות, והעיקר: ההורים קבלו אחר כך החלטה לא לשלח את בנותיהן לבית־הספר, עד שהמורים יזמינום לכך, זאת אומרת, עד שהמורים יקבלו את דרישותיהם. חזיון כזה מלבד שרישומו ניכר מצד צורתו החיצונית — סגירת המוסד, אספות התלמידות עם המורים במרכזים שונים ועוד — אי־אפשר שלא ימשוך עליו את דעת הקהל גם מצד מהותו. הקהל שלנו עם כל היחס של שויון־נפש שיש לו לחנוך העברי, איננו חוטא כל־כך עד כדי לא לעורר בלבו כל רגש של צער וכל רגש של דאגה למראה סכנה הצפויה למוסד חנוכי, שחבר של צעירים אידיאליים הקימו אותו בכל כך הרבה קרבנות ומסירות־נפש ועכשיו החליטו שלא ישובו אליו אם לא יקבלו את דרישותיהם.

ואין הדבר מתמיה איפוא, ששביתת בית־הספר נעשה לענין צבורי חשוב. זאת היא אינה רק שביתת המורים, אלא שביתת כל העבודה הרוחנית של בית־הספר, שביתה שמן הרגע הראשון להתפרצותה גרמה להפסקת חייו של המוסד.

אָמרתי „השביתו“. אָמנם, זהו בטוי רק לשם שבירת האוזן. באמת לא באו המורים קודם במשא־ומתן עם ההורים ודברו על לבם לשבות. הם דברו אָמנם על לבם במשך שנים רבות בהזדמנויות שונות, אולם הדבורים נסבו על ענינים אחרים לגמרי — על עתידו המזהיר של בית־הספר ועל עתידם המזהיר של בנותיהם בתור מסורות ונאמנות לעמן ועל אידיאלים שונים. וההזדמנויות היו: חגיגות, קונצרטים ומחזות על־ידי התלמידות, אספות תלמידות ואספות הורים, שמורי בית־הספר הזה טפלו כל־כך הרבה בעריכתן של כל אלה. רצוני לומר: מורי בית־הספר הזה עמדו בקשר אמיץ כל הזמן עם ההורים ושיתפו אותם באידיאליהם, ועכשיו עם שביתת המורים באָה מאליה גם שביתת ההורים.

„מוסר ההשכל“ היוצא מזה הוא: „אגודת המורים העברים“, המאמצת את כל כחותיה להעמיד את הסתדרות המורים על יסודות מוצקים ולעשות את המורה ל„בעל הדעה“ המכרעת בחנוך העברי, צריכה לשים לאחד העיקרים הגדולים שבתכנית עבודתה — הקמת קשר מתמיד בין המורים של כל בית־ספר עם ההורים של התלמידים. הדרכים לשיתוף ההורים בעניני בית־הספר הם ידועים, אולם ברוב בתי הספר אין המורים משתמשים בהם, אלא דוקא הדירקטורים. אין המורים המזמינים לחגיגות, קונצרטים ובפרט לאספות הורים ועוד, אלא הדירקטורים. ויוצא, שהמורים חוטאים לא רק חטא פדגוגי, בזה שאין מתקרבים אל סביבת התלמידים, אלא הם חוטאים גם לנפשם, אלה המוכשרים ביותר להיות קרובים אליהם הם רחוקים וזרים להם ולפעמים גם מתנגדים.

ההורים יכולים וצריכים להיות הראשונים להבין את מחנכי בניהם, ולהבין אותם לא רק בנוגע

לאידיאליהם ביחס אל חנוך בניהם בפרט, אלא ביחס אל החנוך העברי בכלל. ושביתת המורים של בית־הספר הלאומי תוכיח, כי במקום שיש הבנה כזו באופן מתמיד בשנים כתיקונן של בית־הספר, כי אז אפשר להם להמורים אף בשעת דחקם, בשעת מלחמתם בעד אידיאליהם, להשען על כח רצונם של ההורים כעל כח צבורי חשוב, שיעזור להם הרבה לנצחונם.

אבינתן.

קוֹנְגְרֶס יְהוּדִי קָבוּעַ

מאת

ק. ווֹיִיטמאן.

הרעיון הוא באמת גדול ונהדר, אולם מי שמאמין כי בריאה חדשה זו תהיה מוצקה ובת־קיימא אינו אלא טועה.

קונגרס יהודי — פירושו בא כח עליון של יהדות מאוחדת בעלת מטרות משותפות וענינים משותפים. באמריקה אין עדיין יהדות כזו. באמריקה ישנם המוני יהודים אבל לא יהדות מאוחדת. להמוני היהודים יש אמנם שאיפות ומטרות שלשמן מסתדרים ומתאחדים חלקים־חלקים — ציוניים, סוציאליים, אגודות של פועלים וכו' — אבל אין להם להמונים האלה שאיפות ומטרות כאלו שיש בידן לאחד את כולם לחטיבה אחת.

בשנים האחרונות כשגדלו מצוקות אחינו באירופה עד בלי נשוא ושאלת קיומו של העם היהודי עמדה בכל בלהותיה על הפרק, נוצרה מטרה משותפת לכל חלקי היהדות האמריקאית והיא, להתיצב לפני רבי המדינות בועידת ה„שלום" שלהם ולהשתדל לפניהם, כי בתוך תנאי השלום המוצעים להעמים לוחצינו ומנדינו יושם לב גם לגורלנו אנו. הקונגרס היה הבטוי הנאמן של המטרה הזאת וגם האמצעי להשגתה. כעת אין עוד מטרה כזו. כעת יש צורך לשמור על ה„זכויות" שקבלנו, להגן על כבודנו המתחלל ועל דמנו הנשפך. את התפקיד הגדול הזה אין היהדות האמריקאית יכולה וגם אינה מוכשרה למלא. רק בשביל הקונגרס הראשון אפשר היה לגייס ולסדר את כל טובי הכחות הצבוריים שבארץ הזאת אחרי התאמצות ענקית במשך ארבע־חמש שנים. אולם בשביל הקונגרסים החדשים לא תועיל כל התאמצות ואם תועיל — לא תשא כל פרי.

קונגרס יהודי קבוע — זוהי פוליטיקה יהודית מתמידה, והמוני היהודים באמריקה אין לבם ונפשם לפוליטיקה כזו. אפשר לעשות בחירות ולעורר תנועה ורעש המתאימים להן, אבל כל המעשה הזה יהיה כולו מלאכותי והפסדו יהיה מרובה משכרו.

וכלום צריכים אנו לראיות, כי אין לב העם לקונגרס?

שדרות הפועלים המאורגנים שהשתתפו בישיבה הראשונה של הקונגרס הקודם — אחרי משא־ומתן אין קץ ואחרי ריבות וסכסוכים בלתי־פוסקים — לא השתתפו עוד בישיבתו השניה, שהיתה המשך הישיבה הראשונה, ועל אחת כמה וכמה שלא ישתתפו בקונגרס החדש שישונה וישולש וכו'. עיניהם ולבם של הפועלים האלה הם רק אל הלחם ואל מלחמתם בעד עניניהם הכלכליים. הסוציאליסטים שבהם מתנגדים מתוך הכרה ודעת לכל פוליטיקה יהודית, בהאמינם כי הרפואה השלמה והיחידה לצרות היהודים היא התגשמות חלומם. „היהודים" בפתח — הלא מראשית יצירתה של תנועת הקונגרס השתדלו להניח מכשולים על דרכו, ואם הסכימו על־כרחם להשתתף בו הלא יחסם אל הקונגרס החדש הוא יחס של בוז גלוי ושנאה כבושה. המוני היהודים בכלל, ככל ההמונים, שקועים בחיי הפרט שלהם ומתיחסים בשויון־נפש גמור לכל ענין צבורי. היכן היא, איפוא, היהדות האמריקאית המאוחדת שהקונגרס יהיה בא כחה ובשמה ידבר?

אמת הדבר, כי יש לנו המוני יהודים מכל הסוגים והמעמדות וביניהם גם בעלי הכרה לאומית וציונית שרוצים בכל לבם בקונגרס, אבל היהודים הללו משאת נפשם בעיקר הוא בנין חיינו הלאומיים בארץ־ישראל ובמשך השנים הבאות יצטרכו להקדיש את מיטב כחותיהם בשביל העבודה הענקית הזאת. האם טוב הדבר להטיל עליה עוד עבודה לאומית גדולה וחשובה שתזקיקם לפזר את כחותיהם גם בשבילה? ואם אפילו נמצא היתר וזכות לזה — האם נוכל להחליט, כי קונגרס שהוטל רק על שכמי הציוניים לכל אגפיהם שזהו קונגרס של היהדות האמריקאית לכל סוגיה ושדרותיה?

ואל לנו לפחד להביע בגלוי את הדברים שהרבה מאתנו נושאים אותם בלבם פנימה. לא היתה לנו תנועה יהודית באמריקה שהרבו להללה ולשבחה ולעשות תעמולה בשבילה כמו תנועת הקונגרס. לא היתה לנו עדיין עבודה צבורית שנתרכזו בה טובי הכחות הצבוריים גם מימין וגם משמאל במשך של שנים אחדות כמו העבודה הזאת. ואף־על־פי־כן, כלום נעשתה תנועת הקונגרס לתנועה עממית באמת? או כלום נתחבב הקונגרס כבר על הקהל שהשתתף בו? האם שכחנו כבר את ימי הבחירות להקונגרס הראשון ואת האמצעים שאחזו בהם בכדי לעשותו ל„מוסד עממי"? והאם נענה העם להכרזות הגדולות על הכספים הנחוצות להוצאותיו כמו שנענה על איזה מוסד של צדקה או מוסד של חנוך הנמצא ברשותה של איזו חברה בת בלי שם ומחוסרת כל כח והשפעה?

אמנם את הטענות האלו אפשר לסתור בתשובות כעין אלו: יחס העם לאיזו תנועה לא שמש מעולם קנה־מדה לרוממותה ותועלתה; אין דרכו של עם להתעורר מאליו לרעיון שאיננו נוגע ישר לאינטרסיו הפרטיים; ערכו של כל אידיאל צבורי אצור בתכנו העצמי ובצרכים שהוא בא לספק. כל זה הוא אמת ויציב. אולם האם יש באמת בקונגרס תוכן פנימי כזה שמזכה את קיומו? ואם יש בו תוכן כזה האם אפשר לו להשיג את המטרה שאליה הוא שואף?

נניח כי תפקידו של הקונגרס הוא להגן על הזכויות שניתנו לאחינו בארצות פולין, רומניה וכו'. אולם היש

בכחו של הקונגרס למלא את תפקידו זה? איך ובמה? כלום אפשר לו להועד הפועל של הקונגרס היהודי להכריח את עמי אירופה שגורלנו נתון בידם לקיים את התנאים שקבלו עליהם מאונס? רק תמימים יאמינו בזה. השומעת פולין לשועתנו ואיננו מתעללת עוד בנו? המתחשבת הונגריה עם התמרמרותנו? וכשנשפך דם רבבות אחינו כמים ואנו הרעשנו עולמות ושלחנו שתדלנים למי ששלחנו, האם שמו לב אלינו? בשם מה נדרוש ונבקש? בשם הצדק והיושר? כלום לא ידענו עדיין, כי אין עם בין כל עמי התבל שישים את הדברים האלה לקו ולמשקולת במעשיו וביחוסיו אל עמים אחרים? האם לא למדנו עוד מהנסיון המר, כי רק לדרישה אחת שמים לב — דרישה הנשענת על כח האגרוף והחרב? או אפשר שנפעל על העם האמריקאי וממשלתו, כי הם יעמדו לימיננו ויתערבו לטובתנו ב„ענינים הפנימיים" של עמים אחרים? הכל הבלים! העם האמריקאי — אירופה היא לו עתה חלום־זועה. הוא טעה פעם אחת ו„התערב בעניני אירופה" והוא כבר ישביע את כל דורותיו הבאים שלא יעיזו עוד להתערב בעניני אחרים...

לא. הקונגרס היהודי באמריקה לא יוכל למלא תפקיד של גואל היהדות האירופאית אפילו אם הוא יהיה בא־כחו של כל העם היהודי באמריקה, מכל שכן שלא ימלא תפקיד זה אם הוא יהיה כלי־מבטא רק לחלק מן העם. תשועת ישראל בתור לאום תבוא בארץ־ישראל אחרי שנים רבות של עמל ועבודה אין קץ, ותשועת ישראל בין הגויים תבוא לאחרי שכל סדרי החיים ישתנו והעמים יחיו לפי רוחם ומשאת נפשם של נביאינו. ועד אז — אין תקוה לישראל לא מ„אגודת העמים" בצורתה של היום וגם לא מהקונגרס היהודי באמריקה...

„תפקידו של הקונגרס הוא לקומם את הריסותיהם ולבצר את עמדותיהם הכלכליות של אחינו באירופה" — אנו שומעים מצד אחר. אם זאת היא מטרתו — אפשר לנו לשאול — מדוע לא יעסקו בזה מוסדות העזרה הקיימים מכבר לשם זה? חסרים הם רוח הדימוקראטיה? אין להם ההשקפה הלאומית שצריכה לשמש יסוד הבנין והתקומה? מי זה מעכב בעד הדימוקראטיה היהודית להכנים במוסדות האמורים את הכח הזה וההשקפה הזאת? האם לקחו להם המוסדות האלה את רצון העם לעזור לאחיו בממונו — במונופולין? וכלום רק מוסד כהקונגרס יכול לשנות את המצב אם יש צורך בשנויים? והלא ההגיון מחייב, כי דוקא קונגרס שיש לו מתנגדים גם מימין וגם משמאל מזיק לענין העזרה שבה צריכים להשתתף כל חלקי העם.

לקונגרס יהודי באמריקה היתה זכות הקיום אילו היה בא לתת סיפוק להצרכים הפנימיים של העם היהודי באמריקה. היהודים באוקראינה, פולין וכו' צריכים לקונגרסים או למוסדות לאומיים ממין זה מפני שיש להם צרכים פנימיים משותפים, אף־על־פי שגם הם מחולקים ומפורדים לסוגים ומעמדות בעלי מטרות שונות. באמריקה אין הדבר כך.

באמריקה אין ענינים משותפים לכל חלקי היהדות. שונים הם החלקים האלה לא רק במבנה חייהם הכלכליים ובמצבם החברתי, כי אם גם בהשקפותיהם על תוכן חיינו התרבותיים, תעודותינו הלאומיות ופתרון שאלת עתידנו בכלל — מה טעם ותוכן הקונגרס של עם שאין שום אחדות ושותפות בין יסודותיו השונים?

* * *

הקונגרס הקודם מלא את תפקידו כראוי או שלא כראוי, אבל הוא זעזע את הרחוב היהודי. הוא גרם להתקוממותה של הדימוקראטיה היהודית נגד הפרנסים המושבעים המולכים מעצמם. הוא הצליח, במדה שאפשר היה להצליח בתוך התנאים הקיימים, בעבודתו לטובת אחינו באירופה. בזה נגמר תפקידו ואין לו עוד מקום בחיינו. אבל אין זאת אומרת, כי הוא צריך להשאיר אחריו אותו החלל הריק, אותו התהו־והבהו בחיינו הצבוריים שהיו בהם לפני יציאתו לאויר העולם. לא. במקום הקונגרס המת צריכה להולד התאחדות חדשה, אבל לא התאחדות של „כל ישראל", כי אם התאחדותם של אותם החלקים שיש להם באמת מטרות משותפות בנוגע לצרכי עמנו הפנימיים באמריקה.

מי הם החלקים האלה?

המוני הלאומיים והציוניים, בין שהם סוציאליסטים ובין שאינם, בין שהם יהודים ריפורמים ובין שהם יהודים משמרים. להם יש פוליטיקה לאומית יהודית ברורה ומטרה משותפת — ארץ־ישראל, ויש להם כזאת גם בנוגע להגולה: סדור החיים על יסודות לאומיים בכדי להמשיך את חייו הלאומיים של עם ישראל גם בארצות פזוריו. בכל ארצות אירופה היו והנם הלאומיים והציוניים הכחות היותר אקטיביים בעבודת חיי ההוה, חיי התרבות של ישראל. היהודים הללו באמריקה היו „בעלי צדקה" רק בנוגע לאחרים, אולם לנפשם הם לא דאגו כלום, אף־על־פי שאין שום ארץ שתשלוט בה הסכנה לדלדול חיינו הרוחניים והפסקת קיומנו הלאומי כמו בארץ הזאת.

סדור חיינו הפנימיים על יסודות לאומיים — זאת היא המטרה העיקרית שאפשר לה לשמש יסוד להשתתפותם והתאחדותם של טובי הכחות הצבוריים שלנו וכשתעשה המהפכה הפנימית הזאת תוכל היהדות המאוחדת הזאת להיות הכח היותר גדול שביהדות העולמית גם כלפי חוץ.

מובן הדבר, כי אין צורך בעת להתוות בפרוטרוט את פעולותיה השונות של היהדות המאוחדת על יסוד כזה וגם לקרוא שם מיוחד לבא־כחה העליון. המעשים מתבררים לאור המטרה והשם יכול להיות, למשל, הועד הלאומי המרכזי או המועצה הלאומית שתבחר על יסוד דימוקראטי. העיקר הוא המטרה הגדולה — לשים קץ להפקרות והאנארכיה השולטות בישוב היהודי באמריקה מיום שנוצר, ותוצאות הפעולות הכרוכות בה; לגדל לנו דור יהודי חדש באמריקה שיהא חזק ותקיף לא רק בעמדתו

המדינית והפלפלית, כי אם גם ברוחו היהודי הטהור ותרבותו הלאומית השלמה.

ואם יברא ועד לאומי כזה אז הצורך בקונגרס יהודי גם בשביל פ ו ל י ט י ק ה יהודית לא יהיה זה צורך מ ל א כ ו ת י, כי אם צורך הנובע מעצם תנאי החיים המחודשים ומאחדות המטרות והענינים באמת. קונגרס יהודי כעת בתוך הפיזור והפירוד הנורא שבכל חיינו בארץ הזאת הוא רק ענין לאלה שרוצים להתעסק ב„פוליטיקה" בכלל, ועבודה שיש בה משום בזבוז כחות ואנרגיה לבטלה.

בַּחֲשֵׁכָה...

מאת

מ. מ. דוליצקי.

יְצַלְלִים יִצְלֵי־צְלָלִים
וְעֵיפָה עַל־עֵיפָה
וְחשֶׁךְ עַל־חשֶׁךְ נִקְהָלִים,
וְאָסְפוּ אֲסֵפָה
בְּבִירַת־הַשָּׂטָן הַטְּמֵאָה.
הַמְּלֵאָה
חֶשְׁכַת־שִׁבְעָה לֵילוֹת אֲרוּרִים
וְעוֹד אֶחָד לֵיל־תַּמְרוּרִים, —
שֶׁנּוֹלְדוּ בוֹ אִיּוֹב וְיִשְׂרָאֵל
וְעֵשָׂו אָחִינוּ
לְיִצְחָק אָבִינוּ;
וְנֶעְצַר אָז גַּלְגַּל־חַמָּה
מִמַּהֲלָכוֹ,
וְיָמִים כַּמָּה וְכַמָּה
אוֹפֶל לְקָחוֹ —
וְלֹא יָהֵל
אַף קַו־אוֹר אֶחָד קָטָן
בְּכָל מֶרְחַב מַמְלֶכֶת־הַשָּׂטָן...
— הַס! יִקְרָא וְתִרְעַד אֶרֶץ רְפָאִים.
מָה חֲדָשׁוֹת הֲבֵאתֶם, בָּנַי וּבְנוֹתָי?
הַשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי
וַתְּמַלְאוּ הָאָרֶץ חֲשֵׁכַתְכֶם?
אוֹ שֶׁמֶשׁ הִכְנִיעַתְכֶם
יְהִנְכֶם נֶחְבָּאִים
מֵאוֹרָהּ?...
— הִתְבַּשֵּׂר אָבִינוּ,
הֵם עוֹנִים בְּשִׂמְחָה,
כִּי גָדוֹל וְנוֹרָא
בִּמְלֹא תֵבֵל שִׁכְךָ.
מִי זֶה לֹא יַעֲרִיץ חֶשְׁכַת־מַמְלַכְתְּךָ?...
וּמִי לֹא יִירָאֲךָ מֶלֶךְ הַשֵּׁדִים?
הַכֹּל יְכַבְּרוּךָ וּבְחָשְׁכְּךָ מִתְגָּאִים!...
וּרְאֵה נָא הַקְּבָרִים שָׁמָּה כָּרִינוּ,
וְהָיוּ לְעֵדִים
עַד הֵיכָן מִשְׁלַחְתְּךָ
בֶּאֱמוּנָה עָשִׂינוּ!...
וַיִּצְהַל הַשָּׂטָן, וַתִּצְהַל חֶבְרָתוֹ,
וַתֵּצֵא בִמְחוֹלֹת לִילִית זוּגָתוֹ.
וְאִגֶּרֶת וּמַחֲלַת וּקְלִפּוֹת אֲחֵרוֹת
וְשֵׁדִין וְרוּחִין בְּחִנְגָּא וְהִלּוּלָא
מְרַקְּדִים וּשְׂמֵחִים בְּחֻרְבַּן־הַמְּאוֹרוֹת...
וַתִּגְדַּל הַשִּׂמְחָה בְּאֶרֶץ־נְשִׁיָּה,
וַיִּרְחַב הַחשֶׁךְ, וַתִּגְדַּל הַשְּׁאִיָּה,
וַתִּפְתַּח שְׁאוֹל
אֶת־לוֹעָהּ
וַתִּבְלַע תֵּבֵל כֻּלָּהּ...

מִיגּוֹן לְשִׂמְחָה

(ציור).

מאת

מ. מ. חן.

ב.

בירמאן היה בעל־תפלה. בבית־המדרש שבעיירתו היה מתפלל לפני התיבה „מיספים" ב„ימים הנוראים" בלי קבלת פרס, רק בתורת נדבה. פה באמריקה הוא מקבל שכר בעד תפלתו. אי־אפשר לו אחרת. אבל ככל דבר שהיה עוסק בו כאן, עלתה לו גם זאת בקושי גדול ממש כקריעת ים־סוף. בכשרונות מוסיקאליים מיוחדים אמנם לא היה חונן. אף תורת הנגינה לא למד מעולם. אבל בירמאן הלך לשיטתו, שתורת הנגינה אינה תורה כלל כמו שחכמת ה„דקדוק" אינה חכמה. ואם יודע אתה אפילו הרבה מן ה„דקדוק" ולא למדת להבין אף פרק ב„משניות" מה יועיל לך כל זה? ואם גם למדת הרבה את תוי הנגינה ויודע אתה את כללי הזמרה על בורים והרגש חסר לך, מה יתנו לך? העיקר הוא הרגש. אם הוא כאן — הכל כאן! ורגש היה לו, לבירמאן, ממש להבת־אש... כשהיה פוצה את פיו לזמר, או בלשונו הוא, „להגיד" דבר־מה, היו עיניו מתעצמות בחזקה כאילו היו מתכנסות וחודרות ללבו, ופניו היו מתעקמים קצת ומתלהטים ודומה היה שקולו הבלתי־חזק כל־כך אבל הנעים והערב מאד אינו יוצא מתוך גרונו, אלא מתבקע ועולה מתהום נשמתו, פורץ וזורם מנבכי נפשו ומשתפך וחודר לכל אברי גופו, מכה גלים מסביבו ונוסך מתיקות נעימה ונפלאה על כל שומעיו... ויש שלא היה משמיע קול כלל בשעת זמרתו, אלא היה מנענע בידו קצת, רוקע ברגלו בלאט ויושב בעינים עצומות ובפנים מתלהבים כשעה ארוכה... כי מה הוא הקול לעומת מנגינת הנשמה?... ומה הוא הדבור לעומת רחשי הלב?... אלא כאן באמריקה משונה הכל. אוהבים הם רק את החזק והכביר, את הרעש והשאון. וכל המרבה להרעיש עולמות ולהגדיל את השאון הרי זה משובח. כך הוא בעניני חול וכך הוא בדברים של קדושה. רוכל שאינו יכול להכריז על סחורתו בקול רם ולעשות העויות משונות עד כדי גועל־נפש, לא ימשוך אליו את תשומת לבם של הקונים ותהא אפילו סחורתו מן הטובה והמשובחה ביותר. „רב" שאינו יודע לצווח כברוכיה, לרקוד ולהתלוצץ כבדחן בשעה שהוא עומד על הבימה ודורש ברבים, לא יטו לו אוזן קשבת ותהא אפילו „דרשתו" לפי כל חוקי ההגיון הישר והשכל הבריא... וגם חזן שאינו יכול לנהום כארי ולהרעיד את חלונות בית הכנסת בקולו, לא ישימו אליו לב ותהא אפילו זמרתו נעימה לאוזן וחודרת ללבב... וכך לא ידעו כאן גם לערוך את תפלתו של בירמאן כראוי, עד שבקושי גדול היה עולה בידו להשיג „מקום" להתפלל „מוסף" בימים הנוראים. עוד ממחרת יום התשיעי באב, היה מתחיל לנקות את גרונו... כלומר. לעשות את קולו צלול ועדין. היה שותה כל מיני מזיגות של משקה בבוקר ובערב, יוצא בסודר על צוארו ביום ובצוארון זקוף בלילה, כדי שלא יצטנן ושומר עצמו מכל רוח נושבת, קלה כחזקה... אמריקה היא ארץ משונה בכל, אוירה הפכפך... קור וחום, קיץ וחורף משתמשים בה בערבוביה... בעיירתו לא ידע כלל מכל ההכנות האלה וכל השמירות היתרות היו זרות לו. שם כשהיה מגיע ראש־השנה היה נגש אל העמוד ומתפלל... וקולו היה כל כך צלול וערב ותפלתו היתה כל־כך עמוקה וחודרת לב... כאן באמריקה צריכים לשמירה מעולה בכל דבר. השטן מקטרג בכל מקום ובכל זמן... כי גם אחרי כל השמירות והסגולות הבדוקות והמנוסות כל־כך שהוא עושה, קולו נעשה צרוד עליו תמיד עוד באמצע תפלת מוסף הראשון בראש־השנה... ואיזה חדוש יש בזה! הלא הוא מבזבז את כל כחותיו קודם על ה„בחינות"... הוי, הבחינות האלה, כמה מעלבון הנפש ומהלבנת הפנים יש בהן! על כל תפלת ערבית של חול מעמידים עשרה בעלי־תפלה למבחן... זה מתחיל וזה מסיים, זה מרנן באמצע וזה מסלסל בסוף... והטעם שיש למנגינות ההן, על... שונאי ציון! ואיזה טעם יכול להיות כאן, אם אתה עומד ומזמר תפלת חול בלי כל התלהבות פנימית ובלי כל השפעה חיצונית?... והבוחנים מי המה? היש להם איזו השגה בשיר, איזה חוש לזמרה? העיקר הוא אצלם רק הקול, כלומר השאגה הפראית. ויהא אפילו עץ יבש שאין לו כל רגש וטעם אם רק קולו הוא חזק וכביר כדי להושיב על ידו את כל המקומות בבית־הכנסת ולמכור את כל כרטיסי הכניסה, נותנים לו את היתרון על חבריו הנעלבים ובוחרים בו לשליח צבורם. וכך היה בירמאן „קורע" את גרונו לחנם מראש־חודש אלול ואילך, בכל ערב וערב, בבית־תפלה אחר, ולפעמים גם בשנים ובשלשה בתי־תפלה בערב אחד, מכלה את כחותיו על ה„בחינית" הארורות מתוך כעס עציר וכאב סתור בלבו. ולא פעם אחת ולא שתים היה מקלל, לא רק את יום בואו לאמריקה, אלא גם את יום הוסדה, עד... עד שהיה מוצא „מקום" להתפלל. וכשהיה כבר מוצא את „מקומו" היה מתחילות לו אז ההכנות העיקריות. היה מלמד את הנגונים והמנגינות השונים ל„משורריו" ומסדר את התפלות לעצמו. אטו מלתא זוטרתא היא להיות שליח צבור בימים הנוראים? ושביעת רצונו ושמחת נפשו בשעת קריאתו האחרונה לפני העמוד „לשנה הבאה בירושלים!" היו גדולות כל־כך, עד שהיה דומה באמת שעומדים כבר על סף הגאולה... כאילו הר גבוה שהיה מכביד ומעיק על ראשו ועל לבו זה כמה היה נופל פתאום מעליהם ומשחרר אותו ממשאו הכבד והקשה. כך הרגיש עצמו בירמאן בכל פעם בשעת גמר תפלתו ביום הכפורים...

עבודה ממין אחר אבל לא פחות יגעה וקשה מן הראשונה ואפשר עוד יותר ממנה, היתה לו בחודש שלפני חג הפסח. בחודש הזה היה בירמאן מניח את כל עסקיו האחרים ועוסק רק ברוכלית, להספיק ללקוחותיו „ארבע כוסות" ומצה שמורה... ולקוחותיו היו רבים בחודש הזה יותר מבכל חדשי השנה. כל אחד ממכיריו, מאבות תלמידיו, מאנשי אגודתו וגם מבני עיירתו חשב לו לחובה להתנות למר בירמאן, החשוב והמכובד לכולם, לכל הפחות פעם אחת תבשנה ולקנות ממנו מצה ויין לחג הפסח.

אָמנם השכר שרוכלותו הכניסה לו בחודש הזה היה עולה כמעט על כל שכרו שהכניסו לו כל עסקיו ביחד במשך כל השנה, אבל גם תלאותיו והרפתקאותיו שעברו עליו בימים אלה עצמו משערות ראשו. קודם כל היה עליו לקבל מכל אחד ואחד את הזמנתו למצה ויין ויי"ש ולסדרה אחר כך בפנקסו היטב שלא יטעה בה ויחליפה. והדבר הזה לא היה קל בעיני בירמאן כלל וכלל. כי כל אחת ההזמנות היתה נחלקת לכמה חלקים — מצה לחוד, קמח מצה לחוד, מצה כתושה, מצה עשירה; יין מתוק, יין חריף, יין מצוקים, יין ענבים; יי"ש ברנדי, יי"ש קאליפורני, יי"ש הונגרי וגומר וגומר — שבלבלו ממש את מוחו. וכמו כן היו גם דרישותיהם של הלקוחות שונות זו מזו. זה חפץ מצה יבשה כעצם וזה — דוקא שתהא רכה כחמאה. האחד בקש מצה דקה ולבנה כשלג, והשני — שתהא שזופה קצת ועבה. ועליו היה לזכר את כל אלה ולרשום הכל בפנקסו. אחר כך היה מתחיל לחזור על פתחי בתי המאפה השונים ועל סעיפי חנויותיהם הרבים ולבדוק קודם את מצותיהם הוא בעצמו, לראות מצה של מי היא יותר טובה ואחרי כן לפרום פרוסות מכל אחת ולהביא אותן לאשתו שתגיד לו את טעמן (בירמאן בעצמו היה נזהר מלאכול מצה קודם הפסח) ולחוות את דעתה היא, ולבסוף לעמוד גם על המחיר ולמצוא אצל מי מהחנונים התנאים נוחים לו ביותר. בקצור, הרבה טרחות והרבה יגיעות היה בירמאן טורח ויגע עד שהיה מתחיל להוליך ולהביא את הזמנתו ללקוחיו. ואז היתה מתחלת עוד צרת ההולכה וההובאה, או כמו שהיה קורא לה הוא — צרת הצירית.

כאילו קללה היתה רובצת על צרורי מצותיו שהיו נפתחים אצלו תמיד על דרכו. מן החנות של האופה היה נוטל אותם, לכאורה, לא גרוע משאר הרוכלים, היה קושר אותם היטב זה לזה, מהדקם יפה חד לחד ככל רוכל, ורק בדרך, בלכתו אל הקרון, היו, כלהכעיס, נתקים זה מזה על שכמו ונשמטים אחד־אחד ונופלים על הארץ... ובאמצע הרחוב היה עליו לכרוע ברך, להשתטח על המדרכה ולקשור חבל אל חבל וחוט לחוט ולהדק אותם שנית ולהטילם עוד הפעם על שכמו עד... עד שהיו נשמטים ונופלים שוב לארץ. ואת העמל והיגון, העלבון והצער שהיה סובל בכל פעם עד שהיה עולה בידו לדחוק עצמו עם צרורותיו הנשמטים והמרוסקים אל הקרון אי־אפשר לתאר. הוא היה מקלל את חייו והיה מוכן פשוט' לקרוע את עצמו כרג מכעס ורוגז. והנסיעה עצמה בקרון, כמה נטפי דם היתה מפחתת ממנו בכל פעם!... לעגו של הקונדוקטור וצחוקם של הנוסעים... אבל צרותיו לא היו מסתיימות עוד בזה. כשהיה מגיע לבסוף עם צרורי מצותיו השבורות והרצוצות אל בית לקוחותיו, היתה מחכה לו שם כבר צרה חדשה — צרת טעויותיו...

כמה שהיה זהיר ונזהר, לכאורה, בקבלת הזמנותיו ולרשום אותן בדיוק בפנקסו היה מהפך תמיד את הסדר ומחליפן של זה בזה ושל זו באחרת. מי שבקש ממנו להמציא לו מצה לבנה ודקה, היה מביא לו — שזופה וקשה כאבן, ומי שבקש מאתו להביא לו יין מתוק היה נותן לו יין חריף. והצעקות והטענות של הלקוחות, ביחוד של הנשים כשהיו רואות את טעויותיו, היו מגיעות עד לשמים. אָמנם לרוב היו מתפייסות מיד כשהיו מרגישות את מבוכתו של בירמאן, שהיה עומד לפניהן כנידון לגרדום, נבוך ומבויש, נכה־רוח ומבולבל, היו מקבלות ממנו מה שהביא וכמה שהביא להן, והיו מסיימות בברכה: „שהלואי ולשנה הבאה לא יהא הפסד גדול מזה והוא, בירמאן, לא יצטרך יותר להיות לרוכל!" אבל צערו ועגמת נפשו, עלבונו ותוגת לבבו היו גדולים כל־כך בכל פעם, עד שהיה מבטיח תמיד לעצמו שזאת היא הפעם האחרונה לרוכלותו ושיותר לא יתעסק בה אם אפילו ידע שימלאו את כיסו זהב...

ואף־על־פי־כן כשהיה מגיע ערב חג הפסח והיה מותח קו מתחת רשימת כל הזמנותיו ימוצא את הסכום העולה לו בשכרו, היתה רק משאלה אחת מתעוררת אָז בלבבו, שהלואי והזמנות כאלו תהיינה לו בכל ימות השנה... אמת, הרווח לא היה מרובה כל־כך לעומת משכורתם של רוכלים אחרים בחודש זה, ולפי גודל עבודתו ויגיעתו הרבה והקשה היה פחות וכמעט גם מעליב. עצמותיו היו רסוקות, כתפיו וזרועות־ידיו נפוחות. אבל לפי ערך רווחיו בכל ימות השנה היתה משכורתו הפעם חשובה בעיניו ומשביעה אותו רצון רב.

פעם אחת — באחד ערבי הפסח שבירמאן יצא להוליך את הזמנותיו — כשירד מעל מדרגות ה„עלית" התחיל חש שקשר צרורותיו הולך ורפה בידו והם נשמטים ונופלים מאחוריו אחד־אחד. בעמל רב עלה בידו להגיע אל המדרכה בחוץ ולתקנם שם כראוי. ואחרי שהרים אותם על כתפיו שנית והיה מוכן כבר ללכת הלאה, הביט פתאום על המספר הרשום על פתחו של אחד הבתים וראה שטעה בנסיעתו... כפוף תחת משאו ושחוח כמעט עד לארץ התחיל לטפס על ההר הגבוה שפגש בדרכו ולהתאנח מישעה לישעה. עוד לא הספיק להוליך אף הזמנה אחת וכבר הצרות קופצות ובאות עליו... הא לך התחלה טובה! לבו מתכווץ בקרבו ודמעות עולות וצפות את עיניו... הוא נזכר פתאום ב„ערב פסח" שלו שם, בביתו הישן, בעיירתו. גם שם היה טרוד ועסוק בזמן הזה. שלשה שבועות לפני הפורים היה נוסע כבר לעיר הפלך, מבלה שם כירח ימים, נושא ונותן עם הסוחרים הגדולים, שולח עגלות טעינית בחורה מכל המינים, וחוזר אחר־כך בעצמו לביתו, עמוס במתנות יפות לאשתו וילדיו, שמח וטוב־לב, מכובד ואָהוב לכל. בבית־המדרש, ביום השבת בבקר, מקבלים אותו הכל בשמחה, הוא עולה לתורה ומנדב ביד רחבה לבית־המדרש, למעות־חטים ולשאר צרכי העיירה. בקצור, הוא היה נהנה, אשתו וילדיו היו נהנים והיה מהנה גם לאחרים. וכאן? מה עשה אתו „העליון"? מדוע הוא מעניש אותו ככה? גם רוכלותו הבזויה הזאת עולה לו בקושי גדול כל־כך. הוי, כבר הגיעה השעה להתפטר מעסקיו אלה! אם אין לו טובים מהם, אל יהיו גם הם. אל יחטא בשפתיו, נמאסו עליו חייו... ופתאום כאילו היה מתירא מהרהורי לבו, שהוא מטיח דברים כלפי מעלה, הוא מרים את עיניו השטופות דמעה למרום, מרכך את קולו כמפייס ומתפלל בלחש מתוך אמונת לב עמוקה:

— רבונו של עולם! נתת לי הכל. בראת לי מוח להבין, לב להרגיש. תן לי גם כח לעבוד ושכל ובינה ל... וקודם שהוא מספיק לגמור את תפלתו לקונו הוא מרגיש פתאום דחיפה עצומה בצרורי מציתיו ושעל כתפיתיו השמימית והוא נופל לארץ... אוטומוביל מטען משא, של אחת הפירמות העשירות, שעבר ברחוב, נטה פתאום מן הדרך וקפץ על המדרכה והפילו...

— — — — — — — — — —

מוכה ופצוע, מלוכלך דם וטיט הרימו אותו מעל הארץ ונשאוהו לבית־מרקחת אשר בקצה הרחוב ומשם הובילוהו במרכבה לביתו. הרופא של מרכבת־העזרה שמהר לבוא חפץ לקחת אותו לבית־החולים, אחרי שחבש לפצעיו. אבל בירמאן דרש, כי יביאוהו לביתו. אם נגזר עליו למות — ימות על מטתו שלו.

אחר בקור מצד הרופאים, שלו ושל הפירמה, נמצא שרגלו הימנית היתה שבורה וידו השמאלית היתה פצועה קשה. התחילו אז לשאת ולתת עם בעלי האוטומוביל בעד תשלומי נזקו של בירמאן, נזקי גופו ונזקי ממונו. אלה הגדילו את דרישתו לסך עצום ואלה הפחיתום לרביע ולשליש. בירמאן בעצמו נשא ונתן עמהם בעזרת רופאו. למסור את תביעתו לעורך־דין כמו שיעצו אותו אחרים לא חפץ. הם, העורכי־דינים, ממשיכים את הדבר לזמן רב, ולבסוף, מי יודע אם יזכה בדין? ואם גם יזכה, מי יודע אם יחיה אז? הלא אמריקה היא! המות אורב לך כאן באלפי עינים על כל פסיעה ופסיעה. כשאתה יוצא בבקר לעבודתך או לעסקך צריך אתה לצוות לביתך, פן... אל תפתח פה לשטן!... ובשובך בערב למשפחתך, שלם בגופך ובנפשך, עליך לברך ברכת „הגומל". לא, הוא אינו רוצה להאריך את הדבר. חפץ הוא, לכל הפחות, פעם אחת בחייו לראות את עצמו בתור מכניס סכום הגון לביתו... עד היום היו הכנסותיו שהכניס לביתו כה דלות ופעוטות, כה מועטות ורזות, עד שהיה מתבייש בעצמו. ומאי נפקה מינה באיזה אופן מכניסים, בזה או באחר? העיקר הוא רק שתהא הכנסה מרובה, שמנה וכברה ובבת־אחת. אלא מה? יסוריו, מכאוביו, וזה שישאר חגר ברגלו האחת כל ימיו ונוסף לזה צער אשתו ובניו ופחדם ודאגתם לו? מילא, הוא לא נטל את היסורים בידיו, וגם לא קרא אחריהם, אבל כשבא, אל יהיו לכל הפחות בכדי... ואמנם בכל העת שנשא ונתן עם בעלי דינו היה מתענין יותר בדמי התשלומין שנתרצו לתת לו משהיה חש את כאבי פצעיו ויסוריו. העובדה שאנשים מיליונירים כבעלי־דינו, נושאים ונותנים עמו, שולחים אליו בכל יום את באי־כחם ומציעים לפניו הצעות שונות איך לפשר בין שניהם ולהביא את סכסוכם לידי גמר, הרימה את ערכו בעיני עצמו והרחיבה את דעתו הרבה. סוף־סוף ראיה כי גם לו והוא סבר תמיד שאין לו מזל כלל... כי מה היה עושה, למשל, אם האוטומוביל שהפיל אותו לא היה שייך לפירמה עשירה כזו ולא היו לו בעלים לתבוע מהם את דמי תשלומי נזקו כלל, או שהיה ניזק באמצע הרחוב ולא על המדרכה, שאז היה להם פתחון־פה שלא עשה כהוגן בלכתו באמצע הדרך ולא שמר עצמו כראוי או שהיה חלילה נ... אבל יותר לא חפץ בירמאן לחשוב. המיתה בכלל לא היתה קשה לו כל כך. ומה בכך? המות בא רק פעם אחת ולא יותר. היום או מחר, מסבה זו או מאחרת. הוא יבוא... אבל גם החיים הם רק פעם אחת. וכשאתה חי אתה רוצה ליהנות מן החיים ולהיות מן הראשונים, מן הנכבדים, היושבים בראש הקרואים, ולא מן האחרונים, הנעלבים, העזובים, העומדים מאחורי הדלת ומתפרנסים ונזונים משיורי הסעודה, מפרורי השולחן... הוי, כמה לא נעים הוא להיות תמיד מן המאחרים, מן הנחשלים, מן הנמושות ומן הרצים אחרי המרכבה! ומה גם כשישבת גם אתה פעם עליה ופתאום נדחפת מתוכה ונהדפת לאחוריה רחוק־רחוק ממנה ואתה הולך ורץ אחריה בכל כחך, עיף ויגע עד לנפול והיא רצה, רצה ומתרחקת ממך הלאה... הלאה... עכשיו? מילא הנזק כבר היה, ההפסד כבר נעשה, אבל אל יהא, לכל הפחות, מן הצועקים ואינם נענים, מן התובעים ואינם נפרעים... אם נלקה — אל ילקה בכפלים...

ואמנם, כאשר הביאו לו את ההמחאה, בערב חג הפסח, אחר שנתרצו שניהם ונתפשרו לבסוף, הוא ובעלי־דינו, על סך הגון שהיה בו פי עשר מכל הרווחים שהיה משתכר בכל השנה ביחד עם הכנסת רוכלותו לפני הפסח, קבל איתה בשמחה רבה ומתוך עליצות־לב גדולה, כאילו נתעשר פתאום על־ידי זכיה גדולה בגורל... נשא את עיניו למעלה, באחזו פרוסת מצה ביד אחת ואת ההמחאה הירוקה בידו השניה ונפנף אותן באויר זו לעומת זו, וקרא בקול רם ונרגש מאד:

— הרבה סבות למקום לרעה וגם לטובה. ברוך המקום, ברוך הוא!

הַמְּגַמָּה וְהַסְּבִיבָה בְּשִׁירַת־בְּיַאלִיק

מאת

מ ר ד כ י ב ן ה ל ל ה כ ה ן.

(המשך).

בכל השירים של הספר החמשי משירי ביאליק אנו שומעים קול מטיף לישוב ארץ־ישראל, מטיף המשתמש באותם אמצעי־ההתעוררות של כל המטיפים לאיזה רעיון: מצד אחד הוא משתדל לתאר בשלל צבעים נהדרים את המצב של אלה, שהלכו אחרי הרעיון הזה ויגשימו אותו בחייהם, כדי לעורר את הקנאה בלבות אחרים לעשות כהראשונים ויהיו גם המה מאושרים; ומצד השני, להפך, לא יקמץ בצבעים שחורים לתאר את החיים ההוים, חיי הקהל הנשאר במצבו הקודם ואינו ממהר לבחור בדרך המוביל אל החיים משאת נפש המשורר. מצד אחד: —

שירת בת, נדית אבית ימי־רב ידידה, —

היש עוד בארץ מבורך כמוך?

ומצד השני: —

ואני פה אחיך קפאתי בקור,
אנוע ככלב בארץ נבוכה;
מגורש במקלות, מכולכל פרורים,
נעזב ונשכח מלב ומאל.

ובסגנון זה כתוב כל השיר „אגרת קטנה“,—דרשה של יבזירוב, מסליאנסקי או ניסנבוים עם כל האידיאולוגיה של המטיפים הלאומיים של „מאמרינו“ בעת ההיא. הבטחות גדולות לעתיד בארץ־ישראל, ולא יפול רוחם של הקול. ניסטים בקרבם, אף אם קשה עבודת האדמה, אבל הלא —

לעבוד ולסבול צוונו גם אל.

בכל השירים הוא מרבה בהוכחות, שעתה אין גם תכלית להיות בגולה, אחרי שהאמונה הנושנה רפתה אצלנו מאד, ואי־אפשר עוד לישן את מכאובי הגלות בחלומות ומשלים. סרה רוח הקדושה, אין עוד מקום לקדוש־השם, ופה אל פה שואל: על שום מה ולשם מי לסבול, בעת אשר אם אך יוציאו למרחב את רוח ישראל, אם ישיבו אותו אל עבודת האדמה בארץ מולדתו הישנה, אז אך אז ישוב גם העם להיות מה שהיה בימים מקדם, בימי הכרמל והשרון, להיות עוד הפעם גוי גדול בארץ. וגם בשיר „בשדה“, במקום שכבר אנו רואים את כשרונו של המשורר באביב עלומיו, ובתים רבים בתוכו מלאים ליריקה רבת צבעים נפלאים, — גם פה אנו שומעים את קול המגיד הציוני, המטיף הלאומי לרעיון ישוב ארץ־ישראל. לא כצפור־דרור ולא ככפיר בוטח הוא מרגיש את נפשו בשדה, אך בעיניו הוא ככלב, בזה־נפש ומעונה, כלב הנמלט ממעניו ובורח אל השדה, ונפשו בשאלתו:

הנידי לי, אמי־אדמה, רחבה, מלאה וגדולה, —
מדוע לא תחלצי שדך גם לי נפש דלה שוקקה?

והוא מפזר תהלות ותשבחות לכל השדות סביבו. והוא אומר אליהם, כי שבעים ושבעה יקרים אתם לי —

מאז תזכירוני את אחי הרחוקים העובדים בית אמי,
שאולי ברגע הזה ישאו קולם מראש הר וגבעה
וענו גם הם את ברכתי השלוחה אליהם מעמי.

כי בתקופה ההיא היה ביאליק כנור להאידיאלים של כל „חובבי ציון“, אנחנו וראשינו וסופרינו והמנוח לילינבלום עליהם. אל חיי אכרים יהודים בארץ־ישראל, יהודים עובדים בשדה אחרי המחרשה ועודרים במעדר, שאפו ושואפים תמיד „החובבים“, והשאיפה האלו היו למוטיב־עיקרי אז בשירתו של ביאליק.

ב.

לא ארכו הימים ועברה גם שנת תרנ״ו, ובאה גם תרנ״ז, שנת הקונגרס הראשון. הרעיון הלאומי פשט את בגדי החול של האכרות הפעוטה בארץ־ישראל, יצא מתוך המסגרת הצרה של חבת־ציון עם השאלות הקטנטנות על אודות קנית עז לאכר בקוסטיניה, על אודות בנין סוכה לשומר בגדרה, וכדומה מן השאלות „הבוערות“, שהיו מתוכחים עליהן מ. ל. לילינבלום, מנשה מרגליות וזלמן אפשטיין, יבדל לחיים. מרום ונשא מעל כל הנבאים ומורשי חבת־ציון, מטיפיה ועסקניה והמון סופריה, התעלתה התמונה האדירה של תיאודור הרצל, אשר הסיע בכחו הגדול אבנים מכל שדרות העם, ויבן את המצבה הגדולה, את הבמה אשר קרא לה: קונגרס... ברחוב היהודים נשמעה שפה אחרת, דברים חדשים. את כל היש של עבודת חבת־ציון וישוב ארץ־ישראל לכל מראותיו בטל הקונגרס ממרום שבתו, ומה היא פעולת „החובבים“ האומללים, האומרים להריק טפות־טפות את הים הגדול והנורא של צרת בת־אלפים שנה. לא עוד „שדות־בר“ הוא האידיאל הלאומי, אך — „מדינת היהודים“, הציוניות אשר הראה לנו הרצל בחזון, הציוניות בכל גדלה ותפארתה, בכל היקפה החובק זרועות עולם...

ומני אז לא תשמעו עוד את ביאליק מטיף לחיי אכרים על אדמת נחלת־אבות כבשיריו עד שנת תרנ״ז. כנפי נשר צמחו לו, והוא ימריא במרום. הרצל למד את חניכיו לדעת את ערך עצמנו, למד את לשוננו לדרוש מאת העמים את אשר לנו, את זכותנו בתור עם. קול קריאתו הגדולה של הרצל עוררה בלבותינו רגשות לא־ידענום זה כמה. ותחת אשר לפנים, בשנת תרנ״ב, התפלל ביאליק על בת־שירתו ויתחנן אליה:

— — — נאד דמעות לי תני!
נאד דמעות, בת שירי, נאד דמעות חדשות,
מרגיזות לבבות, מרעישות נפשות.
התעופפי, נודי בין עיי חרבות
אל כותל מערבי, אל קברות האבות.

הנה עתה, בשנת תרנ״ו, אנו שומעים דברים מתלהמים, אנו רואים אותו קורא:

הצור, פנה דרך! בלבבי הקר שם משכנו
עוז רוח זלעפות עם גאות הים ואיתנו.

והוא מוסיף ומזהיר ומודיע:

— הצור! שמי נקמה. מימים, משנים נשכחות
משטמה וכאב גדלוני, רוממוני אנחות.
מלפנים רק אגל של דמעה הייתי, רסיס דם, —
ועתה — ראה, הכנע! — גדלתי ואשגב כים.

הדברים אמנם נאמרו „על־פי אריסטוטלוס ליאורנ־טיוס“, אבל לא לחנם נדפס השיר „הצור והגל“ בספר החמשי של השירים. באמת במקום הזה יכירו את מקומו.

הקונגרס ממלא את לשון המשורר צהלה ורנה, והוא מתרגש מאד כאשר „נהיתה המראה הגדולה“, ואיך העם קבץ מכל פנות הגולה את ראשי האומה לבאזיליאה. הוא מקדיש למאורע הזה את אחד משיריו, כי את מי מאתנו לא שמח הקונגרס הראשון, —

ולבב מי לא עלץ ברעדה לקראתכם,
לא ברך מרתוק עדתכם?

ואז כתב ביאליק גם את אחד השירים־הפנינים שלו, את „מישומרים לבקר“. במכחולו שאין דומה לו בספרותנו, זה המכחול שהראה נפלאות בשירי החורף ובציורי הישימון של המדבר, — מתאר ביאליק את דמדומי החמה על סף

הרקיע. ואתה בקראך את השורות כמו מרגיש,הנך את קרני ההוד, את זה הזוהר הנפלא המתפרץ כאור הבקר עוד טרם הופיעה מלכת השמים על־פני חוץ. ובעוד אתה משתומם על היופי של תמונת הטבע אשר גלל לפניך המשורר, והנה באים שני הבתים האחרונים של השיר הזה, ואתה רואה ונוכח, כי התמונה הנהדרה, אשר אך זה רגע הראת, היא באמת אך מסגרת, אך להכין את נפשך אל תוכן אזרחי, אל תוכן בדומה לו בחיי עמנו עתה, אל תוכן התנועה הלאומית הגדולה אשר אחזה אותנו. הוא אומר:

השמרת לבוקר ותרא בפרץ
על שמי עמך זהרי שמשהו ראשונה ?
ורבואות קרנים כרץ אחר רץ
חרדו לביא מאורות מפה ומשם,
פרצו קדם וים
ותפרוצנה תימנה, צפונה...

ואם כי מחזה שכזה לא יאריך ימים, אבל מרוב רגשותיו קורא המשורר:

אשרי עין שצפנה קו אור למשמרת,

ומה גדול כאבו של המשורר, ומר רבו אנחותיו ומצוקות נפשו למראה קרירות הרוח של העם למפלגותיו השונות, אשר כמו מרחוק עמדו ולא מהרו להמצא לאשר דרש אותם הד"ר הרצל, והשדרות הרחבות של העם אף לא הרגישו בכל החדשה, ההולכת ונרקמת לעיניהם בתולדות בני עמנו על־ידי המאורע של הציוניות. השנה שנת תרנ"ז, בלב אירופה מתאסף קונגרס של מקוראי ציון, — והשם קונגרס צלצל כקול אדיר ונהדר — דגל עמנו, דגל ישן נושן, דגל תכלת ולבן, מרחף ברמה מעל הקאזינה בבאזיליאה, אלפי עתונים בכל הארץ משתוממים על המראה הגדול אשר לא חזינו כמוהו מיום גלות ישראל מארצו, — ועם ישראל כמו איננו משתתף, כמו אין הדבר נוגע לו,

ולא רעד בגיל יחד לב כל העם
מימין ומשמאל ומים עד ים.

מה זה? „אכן חציר העם!" קורא המשורר. ואין די מלים בפיו לחרף ולגדף את הגוי לא־נכסף הזה, את העם הבזוי הזה. הן לא מעטים היו בקרבנו, אשר לעגו לכל הקונגרס, אשר לא שמעו את קול ה' המתהלך מעל הבמה, אשר בנה הרצל לתחית האומה. והוא שופך עתה את כל חמת רוחו על קדקד העם:

אכן נבל העם, מלא נקלה ורוש,
כולו רקב ומסוס מכף רגל ועד ראש.

וכמתיאש הוא גוזר עליו כליה, חלילה. הוא מחליט:

אכן אובד העם, שואף חרפה ורוק,
אין למעשיו יסוד ולפעלו אין חוק.

וגם הוא מוציא את הסבה לזה:

אפי שנות חיי נדוד, גלות גדולה מנשוא,
התעו אחור ולב, אבדה עצה מנוי.

למוד־שבט ושוט — האם יחוש כאב
חרפת נפש בצר מלבד מרושת הגו ?
או אם יוכל דאוג מלבד דאגת היום
עם מתגלגל בגיא גלות חשכה כתהום ?

ועם אשר כזה איננו גם מוכשר לדאוג לעתידותיו, לחשוב מחשבות גדולות על־דבר חופשיותו בדורות הבאים. כי האם יוכל עם כזה —

לשאת נפשו ליום ולהתנכות לאור,
לנטות קוו לקץ, צות דבר לדור ?

ואולם אם כל העם בהמוניו „יבש היה כעץ", והמצב הזה מרגיז עד מות את חמת־רוחו של המשורר, הנה הוא משמיע קול מעורר „למתנדבים בעם", אל היחידים אשר מהרו ובאו לקחת על עצמם את העבודה הגדולה, וברגש גבורה הוא מעוררם:

לבשו נא עוז ! דרכו נא עוז

ואל נא יחדלו לבוא —

לעזרת העם ! לעזרת העם !

וביאליק איננו חדל להיות „מטיף". הוא מזכיר את אשר קרה לנו בימי החשמונאים, כי גם אז הלא נתן ה' תשועה גדולה ביד פליטה קטנה ורבים נפלו בחרב המעטים, והמזג של „צחצות חרבות עם רננת התהלים" הראה נפלאות. וגם עתה אל נא יפול לבנו עלינו, והוא מזכיר בשם צור ישראל ומגנו מעולם, אשר בו אנו בוטחים.

ודבר אדוני עמודנו הימני
והוא פטישנו המפוצץ !
עוד לא כל כחנו נתנו לבוז —
באלהים לנו עוז !

הוא בטוח, כי עוד בתחתית נשמתו של העם מתנוצצת השכינה הקדושה, עוד בתוך מעמקי העם טמונים אורות אין־מספר, ואך צריכים לגלות האורות האלה. והוא מתחנן:

הוי הבו נא יחדו לעבודה הגדולה !
נגולה נא הנשף, נגולה !

והלך־נפש זה לא עזב את המשורר עוד ימים רבים. „הכוכב הנדח" איננו חדל להאר באפלה, הניצוץ הקדמון עולה ומתלקח, ועוד שמורה בקרבו טפה זכה להשקות את הציץ האחרון מתקוותיו — את תחית עמנו במובנה החדש, לפי מושג הציוניות. ומאז שנגלה אליו הרעיון הלאומי בתמונה המזהירה שגלל לפנינו הרצל בכל קסמיו, ראה ביאליק בגלוי־שכינה זה „פעמי אביב", ובכל החיים של רחובנו הוא מרגיש, כי „היתה רוח אחרת מסביב". אמנם אין עוד דבר ממשי, כל מאורע מוחשי עוד טרם נהיה, — אבל האביב הולך, וביאליק מתאר במכחול הפלאים שלו את הצעדים הראשונים של שבת־מלכתא זו, של האביב. ואתם מרגישים בעצמכם, שכל הציורים שבשיר הזה מוסבים רק על אביב חיינו שנתחדשו על־ידי התנועה הלאומית, בימי הקונגרסים הראשונים, שאמנם לא היה בהם דבר שאפשר היה למשמשו בידים, ישועות

בל נעשו, ואף שמועות ורוחות מנשבות וראיונות עם מושלי־ארץ ושרי מעלה, — אך כל זה היה כל־כך חדש, כל־כך לא רגיל, עד שאי־אפשר היה לבלתי לראות את התקופה ההיא כשעה של הרת־עולם ולבבנו היה מלא תקוות על כל גדותיו.

ז

עוד לא פרצו הנגוהות, אין עוד צלצלי תרועה —
מאליה תתפשט שירה זכה וצנועה
אירות רכים כמו בוקעים ועולים...
חבו כמעט! והתפרץ עוז החיים החתומים,
יציץ פתאום ויתגל כל עוזו העלומים,
כל הכחות הפורים, הגדולים!

ואם עוד ספק בלבבכם אם „פעמי אביב" אלה, שהמשורר מתאר המה לא פעמי האביב של הטבע הכללי, רק אביבנו אנו, אביב תחיתנו הלאומית, אם עוד אין אתם מבינים דברים שברמז, — הנה בא המשורר בעצמו ונותן לנו במו פיו את הפתרון:

עוד מעט והשתפכו בפרחים לבנים
גם נעורי החדשים וחלומותי הישנים.
כי גם בם נשבה רוח האביב.
ומלבבי המלא כל הגיגי אשיחה,
ובדמעות מזהירות שחור יאושי אדיחה —
היתה רוח אחרת מסביב!

וגם ביצירתו היפה „שירה יתומה", אם כי שמה לבא לפומא לא גליא אף בצליל אחד כל תוכן אזרחי, והשיר הזה כולו כמו לירקה טהורה מכל תערובת של תכני החיים, — גם פה אזני קשבת רק נימים לאומיים רועדים; ואני רואה את היער, האבל והאלם, המחריש כמות, „כאילו לא פלח גם שבט אור אחד לבבו", ואשר אלוניו וברושיו שותקים עירומים וחולמים את חלומם צלמות,

כמו חדלו מקוות לאביב וקיצם לא יבוא —

גם את היער הזה אני רואה והנה פניו זומים, דמיון נפלא ושירי, להמון עמנו בראשית התנועה הלאומית, אשר מי ממנו שם לב לכל נצניה הראשונים, לשירי הזמיר הבודד, אשר „בחרד וכנכלם" צפצף והמה: תחיה, תחיה. הן גם בתקופה הנהדרה ההיא נשאר לו העולם שלנו שומם ומשתאה: „מה נמהר השיר, מה איננו בעתו!" ודוק אצל ביאליק ותמצא, כי כמעט כל שיריו על מראות הטבע המה באמת רק משל, רק אליגוריות למומנטים שונים וידועים בחיי בני עמנו, כאשר עוד נראה במה שיבוא. ביאליק איננו פוסק ממשנת החיים לעולם, אף אז כשהוא רואה ניר יפה, אילן יפה, ואף אם המראות משפיעים עליו בכל יפים והדרם.

(עוד יבוא).

מִכְתָּב אֶל הַמַּעֲרֶכֶת

מערכת נכבדה!

בבקשה לתת מקום להערתי זו ב„התורן":

הדין־והחשבון על הועידה העברית ב„התורן" מן י"ח סיון מיחס לי דברים אלו: „מר שרפשטיין עבר בשתיקה על דברים רבים, כדי שלא להרגיז הסתדרות ידועה".

הדברים האלה אינם שלי. במקום „עבר בשתיקה" אמרתי, שבטוב לבו השתדל להמתיק את המרירות במקומות שונים בסקירתו, והדברים אינם נוגעים כלל לאיזו הסתדרות מבחוץ, אלא לפעולות ההסתדרות העברית עצמה.

בתודה ובכבוד,

י. ז. פרישברג.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

א ק ד מ י ה   ל ח כ מ ת   י ש ר א ל   ב א מ ר י ק ה.

קבלנו מאת הפרופיסור צבי מאלטר את הידיעה החשובה הבאה:

באספות שונות שהשתתפו בהן הפרופיסורים לוי גינזבורג, ישראל דודסון, אליעזר דייטש, יעקב ב. לויטרבאך, צבי מאלטר, מרדכי י. מרגולים, אלכסנדר מארכס, דוד ניימארק, ישראל פרידלנדר ושניאור זלמן צייטלין נמנו וגמרו ליסד אגודה בשם א ק ד מ י ה   ל ח כ מ ת   י ש ר א ל   ב א מ ר י ק ה.

מטרת האקדמיה היא להרים את כבוד חכמי ישראל באמריקה כדי שיתפסו את המקום הראוי להם ביהדות האמריקאית ולהגדיל את ערכה ומעלתה של החקירה בחכמת ישראל בעיני העם, כדי לבצר את קיומה והתפתחותה בעתיד.

אל המטרה הזאת תקוה האקדמיה להגיע על־ידי הגבלת המושג של „חכמת ישראל" וקביעת תחומים ידועים לאופני החקירה המדעית במקצועותיה, ועל־ידי השתדלותה להרחיב את חוגי החקירות בכל ענפי היהדות ולחזק את רוח חבריה הבאים לשרת בהיכלה.

האקדמיה תשתדל: א) לאחד את כל החוקרים העברים שבארצנו זו לאגודה אחת ולשמש על־ידי זה בתור מרכז מדעי לכל העובדים בכרם חכמתנו; ב) לתת את האפשרות ביד כל אלה המוכשרים לעבוד בשדה חכמת ישראל לקבל על עצמם עבודות מדעיות כבירות ולהביאן לידי גמר; ג) להיות האמצעי המאחד את חכמי ישראל באמריקה עם חכמי ישראל בארצות אחרות.

אל חברי האקדמיה יספחו בעתיד, בתור חברים קבועים, רק אלה שתורתם אומנתם ושיצטיינו על־ידי איזו עבודה מקורית באחד

מענפי החקירה בהכמת היהדות. הכמים מפורסמים בארצות אחרות ימנו בתור הברים יועצים (Corresponding Members).

באספה השנתית הראשונה יבחרו מנהלי האקדמיה ולעת עתה נבחרו החתומים למטה:

לוי גינזבורג, הראש. אליעזר דייטש, סגן הראש. צבי מאלטר, המזכיר. יעקב ב. רייזבאך, הגזבר.

[illegible] מאלטר מבטיח לנו להספיק לנו ידיעות [illegible] פרטי[illegible] של המוסד. אחרי [illegible] נפרסמן בהפצ"ב בעתוננו.

• • •

בחוץ־לארץ.

באנגליה.

ביום [illegible] העבר, 20 ליוני, יצא הרברט סמואל [illegible] ללכת לארץ־ישראל, שיתפוס שם מקומו בתור נציב עליון. בין הבאים לתת לו את ברכת הפרידה היו הרבה [illegible] של הממשלה וראשי העסקנים הציוניים. בתחנה שממנה יצא [illegible] [illegible] רב של יהודים [illegible] [illegible] [illegible].

— ביחס אל הידיעה שהבאנו בגליון העבר בדבר הבאנקט שערכו הציונים לכבודו של סמואל לפני נסיעתו, נעים לנו להודיע ע"פ־פה אחד: על הברכה שאצלה לו מלאכית של ציוני רוסיה בנתנה לו כפי־תורה בתור תשורה, — ענה סמואל בעברית. היא הביע את שמחתו על שזכה לקבל מתנה יקרה כזו.

* * *

בפולניה.

— [illegible]

[illegible]

[illegible] מצבם של יהודי המקום לרעה. התקפות אנטישמיות ופרעות הם מעשים בכל יום, ואם גם שמצב היהודים בגרמניה הוא עכשיו גם כן בלתי מזהיר, בכל זאת בוחרים היהודים להגר לשם ולחסות בצל הממשלה של ארץ מולדתם הקודמת.

— הממשלה הפולנית החרימה את העתונים „היינט" וה„אידישע ארבייטער ציימונג". ה„היינט" התחיל להופיע תחת השם „דער טאג".

— גזרות על החנוך היהודי. בלודז בטלו [illegible] הממשלה את למוד השפה העברית בבתי־הספר הכלליים.

— בערים אחרות, סובאלק וקוטנה, גזרו הפולנים על בתי־הספר [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ב„סיים" הביע את [illegible] בנוגע [illegible] אלו ושר ההשכלה הבטיח לבטלן.

* * *

בהונגריה.

[illegible], 19 [illegible] אחרי הצית [illegible], [illegible] ההוצאה לפעולות של החרם, שהכריזו הפועלים ביןהארציים על הונגריה לרגלי ה„טירור הסבן" השורר במדינה זו.

פקידי הפוסטה והטלגראף של ארצות אחרות לא יקבלו מכתבים וכסף וטלגראמות למשלוח להונגריה או למשלוח מן הארץ הזאת לארצות אחרות.

באופן כזה יתנהגו גם כן פקידי מסלות הברזל בנוגע להעברת סחורה.

הממשלה ההונגארית אינה שמה לב לעת עתה אל הבויקוט. להפך, מאורע זה משמש לה אמתלה חדשה לרדיפותיה את היהודים ו„ראדיקאלים", שהיא חושבת אותם לאחראיים בעד ה„התערבות" האינטרנאציונאלית.

* * *

בארץ־ישראל.

החברה העברית לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה.

[illegible] החברה העברית בארץ־ישראל לחקירת הארץ נשלחה אלינו על־ידי מזכירה מר ישעיהו פרס. לדאבוננו נתקבלה במערכת של „התורן" באיחור של שלשה חדשים ואפשר שבינתים כבר חלו שנויים יסודיים בתקנות החברה ובמהלך התפתחותה. הרינו מפרסמים איפוא את הידיעה בצורתה כמו שהיא, בתקוה שהמודיע הנכבד יספיק לנו כפעם בפעם ידיעות חדשות על מצבה של החברה החשובה הזאת:

„בימים האלה—כותב מר פרס—נתחדשה החברה העברית לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה שנוסדה זמן קצר לפני המלחמה ואשר מרכזה הוא בירושלים. החברה הזאת שמה לה למטרה לחקור את ארצנו לכל פרטיה. למטרה זו שואפת החברה להוציא לפועל את הדברים האלה:

1. להקים בירושלים מכון לחקירת הארץ, אשר יכיל בתוכו ספריה ובית־נכאת מקצועיים ואשר ישמש בעתיד בית־ספר לידיעת הארץ.

2. לעסוק בחפירות מדעיות באדמת ארצנו, לבדוק את החפירות הנעשות לתכלית אחרת ולחקר את העתיקות הצפונות בה.

3. לשמור את המקומות ההיסטוריים מכליון.

4. להוציא קובץ מדעי לעתים קבועות וספרים וחברות מקצועיים.

5. להקים רשת של תחנות לחקירת תכונת האויר בכל נקודות הישוב בארץ.

6. לערוך נסיעות בארץ למטרות מחקריות.

בזמן הקצר של קיומת התקרבה כבר החברה להגשמת אחדות משאיפותיה. בעתיד הקרוב תתחיל להוציא את הקובץ המדעי אשר בו יתפש חלק חשוב פרסום הכתבות העבריות של ארץ־ישראל אשר תצאנה אחר כך בספר מיוחד. וכן היא מקוה לגשת בזמן קרוב לסדר חפירות חשובות מאד במקומות ידועים בארץ ולהקים בית־נכאת אשר התחלתו כבר נמצאה ברשות החברה.

רבים מתיישבי ארץ־ישראל נספחו כבר בתור חברים לחברה. ואין ספק כי גם רבים מאחינו בכל תפוצות ישראל היודעים לערך ערך עבודה לאומית זאת יספחו גם הם אליה, ואלה חובבי המדע מבני עמנו, אשר עד עתה תמכו ביד רחבה בחברות הזרות למען תוכלנה הן לחקור בארץ־ישראל, יתחשבו מעתה עם חברתנו העברית לתת לה אפשרות לפתח את עבודתה כהגון.

בזמן שהחברות לחקירת ארץ־ישראל אשר לא מבני עמנו מוציאות סכומים גדולים מאד לעבודותיהן המחקריות בארצנו ומתכוננות גם **להרבות בחפירות בעתיד הקרוב באדמת ארץ־ישראל למען גלות בה את עתיקות ישראל, אסור לנו בני ישראל לעמור מרחוק. עלינו להשתדל למלא את אשר החסרנו עד עתה.**

ועד הצירים לארץ־ישראל, באיכח ההסתדרות הציונית בארץ, המתיחס באהדה רבה לחברתנו, נכון מצדו לקבל כל הכספים אשר ירצו אחינו לנדב לתכלית הוצאת שאיפות חברתנו לפועל.

חברי הועד הם: **דוד ילין**, יושב־ראש. **ישעיהו פרס**, מזכיר. **ד"ר נחום סלושץ**, עורך. **ד"ר א. מזיא**, גזבר. **אליעזר בן־יהודה, יוסף מיוחס, שמואל רפאלי, פרופ. בורים שץ.**

ה ע ר ו ת :

1. הפחות של תרומת חבר הוא לירה מצרית אחת לשנה.

2. החברים מקבלים את קובץ החברה חנם ואת יתר ההוצאות הספרותיות בהנחה.

3. כתבת הועד היא על שם האדון „**דוד ילין**, ירושלים."

* * *

ת ו צ ר ו ת ה נ פ ט ב א ר ץ ־ י ש ר א ל .

לפני המלחמה רכשה לה חברת הנפט האמריקאית, „סטאנדארד אויל קומפאני" זכיות ידועות מאת ממשלת טורקיה למטרת נצול הנפט הנמצא במעבה האדמה בארץ־ישראל. לפי דעת המומחים במקצוע חקירת האדמה **נמצאים מעינות נפט** בתחתיות הארץ אשר בין עזה ובין חברון וכן בסביבות ים המלח ממזרח. החברה התחילה בעבודות הרכבת ובבנינים הדרושים וגם העסיקה כאלף איש במלאכה הזאת. צנורות רבים הובאו באניות לאלכסנדריה ועוד מעט והחלו לחפור את בארות־הנפט, והנה פרצה המלחמה והמלאכה שבתה. כל ימי המלחמה ועד היום הזה לא השיגה החברה הנ"ל רשיון לשוב לעשות מעשיה בארץ־ישראל. על הענין הזה היתה שיחה בין עורך הירחון האמריקאי „אויל אנד גאז ז'ורנאל" ובין פקיד גבוה בארצות הברית. והלז אמר לערוך את הדברים האלה:

„אמנם כן, אנגליה שמה מכשולים לפני חברת הנפט האמריקאית לבלתי תת לשוב לעשות מעשיה בארץ־ישראל, אבל היא עושה זאת באותה המדה שהיא שמה שם מכשולים לפעולות כל חברה מכל בני עם ועם וגם אנגליים ובכלל, כי רק אחרי אשר תגמור ועידת השלום בהחלט עם טורקיה ואחרי מסירת המאנדאטים, יהיה להנהלה הבריטית בארץ־ישראל הכח או המשפט לתת או להכיר כל מיני קוֹנצֶסיוֹת בא"י".

* * *

נ ק ו ד ו ת ־ י ש ו ב ח ד ש ו ת .

על־יד ירושלים נוספו בזמן האחרון שתי נקודות ישוביות, אחת מצפון ואחת מדרום. לצד דרום נסתדרה קבוצה קטנה בת חמש משפחות (כרב פועלים מנוסים, חברי „אחדות העבודה") על שטח חכור בן שבעים דונם. הנקודה השניה נתיסדה על־ידי העולים מאנית „רוסלאן" על חלק מאדמת שרוניה. בשתי הנקודות הישוביות האלה מסדרים גם מדלבות.

התנועה הלאומית

נ ס י ע ת ה ק ב ו צ ה ה ש נ י ה ש ל ה צ י ר י ם ל ו ע י ד ה ה צ י ו נ י ת .

ביום השבת העברה, 19 ליוני, אחרי הצהרים הפליגה באניה „ליפלאנד" הקבוצה השניה של צירי הציונים האמריקאיים לועידה הציונית בלונדון שתהיה ב־4 ליולי. צירי הקבוצה הזאת הם:

ראובן בריינין, פרופיסור אהרן אימבר, י. פיישמאן, ב. שלווין, ד"ר דוד די־סולו פול, א. ה. פרומנסון ואשתו, בורים קאצמאן, מורים מרגלית, וויליאם עדלין, יהושע שפרייגן ואשתו, שמואל שיפר, מרת קארולינה גרינפלד, מרת אמיליה וויינהיים, מרת איידה דאנציגר, פ. שוייצר, לואים פוזנר, הרי כהן, מיירים קראמר, פרופיסור מאקס ראדין, הרב טורמאן, ש. י. וויינשטיין, עמנואל נייסאן ומר שאפינסקי

מלבד אלה נסעו גם כן באניה הזאת ארבעה צירים מקאנאדה והם: א. לוין, מ. בראון, א. פרידמאן ומיכאל גארבר.

* * *

ל ה ת פ ת ח ו ת ה ה מ ס ח ר י ת ש ל א ר ץ ־ י ש ר א ל .

הרבה בתי־מסחר באמריקה החושבים להתקשר בקשר מסחרי עם ארץ־ישראל פונים בעת האחרונה להסתדרות הציונית באמריקה לשם התיעצות ולקבלת הסכמה.

כל ההצעות נמסרות לעיון ל„ועד ארץ־ישראלי" שעל־יד ההסתדרות, ואחרי שהועד מביע את חות־דעתו מקבל הועד הפועל את החלטתו בנוגע לכל בית־מסחר.

החברה המסחרית „אמריקאן פרוט גראוארם אף פאלישטיין, אינק.", שמשרדה הראשי הוא בבוסטון ,פנתה גם כן אל ההסתדרות לקבל את הסכמתה. והנה בנוגע לחברה זו, קבל הועד־הפועל בראשון ליוני את ההחלטה הבאה:

הועד ארץ־הישראלי חקר בעיון רב בתכניות של ה„אמריקאן פרוט גראוארם אף פאלישטיין, אינק." ומציע לפני הועד־הפועל שישיב ריקם את בקשת החברה הזאת, וכי יפרסם ברבים את אי־נתינת הסכמתו (לשאיפת החברה הזאת).

* * *

ו ע י ד ה מ ו ק ד מ ה ל צ י ו נ י א נ ג ל י ה .

לציוני אנגליה היתה ועידה מוקדמה שנתקבלו בה החלטות שונות בתור הצעות לפני הועידה הכללית שתהיה וביום 4 ליולי הבא בלונדון. אחת ההחלטות הנכבדות היא, כי הועידה הכללית תוציא כרוז לצעירים העברים להספח על גדוד מתנדב לעבודה בארץ־ישראל לזמן של שלוש שנים. כמו־כן החלט להשתדל לפני הממשלה האנגלית, כי לכל הציונים הגרים באנגליה ואינם אזרחים אנגליים תנתן הרשות להרשם בתור אזרחים ארץ־ישראליים.

* * *

פ ע ו ל ו ת ה ר ו פ א י ם ה צ י ו נ י ם ש ב א י ס ט ר י ה .

הועד של הרופאים שעל־יד המשרד הארץ־ישראלי בוינה הוציא קול־קורא לכל היהודים וביחוד לרופאים ולמוסדות לרפואה, כי ישתתפו ביסוד בתי־הבראה (סאניטאריומים) מסוגים שונים בארץ־

ישראל, וכי בכלל ישתדלו לבוא בארץ־ישראל, המצטיינת באויר והעשירה באוצרות מינראליים, בתי־מרפא שינהרו אליהם מכל הארצות.

בתוך [illegible] הישוב [illegible] ליסד שני בתי־מרפא, אחד לחולי [illegible] ואחד [illegible] שחפת. [illegible] משני הבנינים [illegible] ארץ־ישראל [illegible] הראשונה.

* * *

מ פ ע ל י ת ע מ ו ל ה ל ט ו ב ת ה ק ר ן ה ק י מ ת ל י ש ר א ל.

בתוך התרוממות הרוח, ששררה בלונדון בשל החלטתה של ועידת [illegible] בסאן־רימו, נפתח בלונדון באולם [illegible] קינגהול שוק (באזאר) גדול לטובת הקרן הקימת. מר גולדברג, אחד הדירקטורים של הקרן הקימת ונזבר ההסתדרות הציונית העולמית, נשא את נאום הפתיחה, שבו הרים על נס את ערכה של הקרן הלאומית לתחית הארץ. מר גולדברג נגע גם בשאלת הלאמת הקרקע ואמר: „האדמה הנרכשת בארץ־ישראל על־ידי הקרן הקימת לישראל נשאר קנין עולם לעם ישראל. על כולנו מוטלת החובה לחבב את הקרן הקימת יותר ויותר על כל המוני העם. הקרן הקימת צריכה להגדיל יותר ויותר את רכישה הקרקעי בכדי שתהיה אפשרות של התישבות להמוני העם מחוסרי האמצעים". מקוים, שהשוק יביא הכנסה גדולה לטובת הקרן הקימת.

לשכת הקרן הקימת בלונדון עושה הכנות לסדור „יום דגל" בכל ערי בריטניה בזמן קרוב.

אחרי פרסום החלטת סאן־רימו נתקבלו בלשכת הקרן הקימת בהאג ידיעות מכל קצוי ארץ בדבר סדור מפעלי תעמולה וקבוצי כסף גדולים לטובת הקרן הלאומית. בפולניה, טשכוסלובקיה, אוסטריה הגרמנית, אלזס־לוטרינגיה, איטליה ולטוויה מסדרים חברינו „שבוע ארץ־ישראלי" לטובת הקרן הקימת.

באמריקה הצפונית, פולניה, רוסיה הלבנה, חבל ליטא הכבוש והולנדיה מסדרות לשכות הקרן הקימת ימי פרחים לטובת הקרן הקימת. לשכת הקרן הקימת בגרמניה נגשה לסדור יום „קרן האדמה" בכל ערי גרמניה.

בכל ערי ארץ־ישראל ומושבותיה הולך ונאסף כסף לטובת הקרן הקימת ולרשימת זאב זאבוטינסקי בספר הזהב לאות של סולידאריות והשתתפות בצערו.

שונות

ב א נ ק ט ל כ ב ו ד ב ר י י נ י ן.

ביום החמישי, 17 ליוני, ערכה „אגודת הסופרים העברים" בניו־יורק באנקט יפה לכבוד נשיאה — ראובן בריינין, לרגלי נסיעתו בתור ציר לועידה הציונית בלונדון

יושב־הראש היה מ. ליפסון והנואמים: ז. קוטלר, ש. ערדברג, ד"ר ש. שווארץ, א. ר. מלאכי, מ. פיינשטיין, א. נ. פרלברג, ד. פרסקי, ח. א. פרידלאנד ותתן הבאנקט. הנואמים היו אינטימיים והטביעו על המשתה חותם של מסבת תלמידים עם רבם שבאו להביע לפניו את רגשות החבה שלהם ואת רגשות הצער בעזבו אותם לעת ידועה. כמעט כל הנואמים מסרו זכרונות מדרך התפתחותם: איך שהתחנכו על ספריו של בריינין ואיך נעשו לתלמידיו ולמעריציו; במיוחד נגעו רוב הנואמים בענין השביתה בבית־הספר הלאומי והביעו את צערם, שלרגלי נסיעתו של בריינין אובד להעברים באמריקה, המשתתפים במלחמת המורים בעד אידיאליהם, הכח היותר חשוב, שתמיכתו המוסרית היתה יכולה להחיש את הנצחון של המורים לטובת החנוך העברי.

בריינין גלה את דעתו, כי הוא נוסע לועידה לא רק בתור ציר הציונים, אלא בתור ציר העברים ויגן על השקפת העברים בשאלות שונות בכל מאמצי כחו. בריינין בקש גם כן את העברים בכלל ואת אגודת הסופרים בפרט, שיעמדו לימינם של המורים חשובתים בבית־הספר הלאומי עד שינחלו נצחון גמור.

* * *

פ ע ו ל ו ת ה ס ט ו ד נ ט י ם א ר ץ ־ ה י ש ר א ל י י ם ב ח ו ץ ־ ל א ר ץ.

קבלנו את הקול־קורא הבא מאת הקלוב ארץ־הישראלי בלוזנה, „ירדנה":

אל המתלמדים הארצי־ישראליים בארץ ובחוץ־לארץ.

חברים! ההחלטה האחרונה של ועידת השלום, למסור לאנגליה את המאנדאט על ארץ־ישראל וההשתדלות ליצור בה „בית לאומי עברי", הביאתנו לידי הכרה: שאנו מוכרחים עתה יותר מקודם ליצור לנו נקודות פוליטיות בחוץ־לארץ.

גם עתה, אחר קבלת דרישותינו, אין אנו יכולים להיות בטוחים שמאורעות ירושלים לא יחזרו שוב פעם.

ולזאת צריכים אנו, המתלמדים הארצי־ישראליים נתיני ארץ־ישראל הראשונים, בעלי הזכות המשפטית היותר רחבה כלפי הרשות המקימית הארצי־ישראלית, לסדר לנו עמדות חזקות ומבוססות בחוץ־לארץ, בכדי להלחם מעל במת החיים המדיניים הרחבים את מלחמת שחרורנו, להשגת חופשתנו הגמורה, כשם שעשו הטשכים, הסלבים והפולנים בשעתם.

חושבים אנו שהשעה הנוכחית בעבודתנו לטובת הלאום והארץ, שעה של מעבר מעבדות לחיי חופש של עם חפשי בארצו החפשית, מחייבת אותנו לכנס ולחזק את כחותינו בחוץ־לארץ.

אנו יודעים, כי עוד לא פסו בארץ צעירים השואפים ללמוד ומוכרחים לנוד בנכר לקבל תורה משלחן זרים.

ולכן דורשים חברי ה„קלוב הארצי־ישראלי בלוזנה „ירדנה", ההסתדרות הארצי־ישראלית המאורגנת היחידה בחוץ־לארץ, מכל המתלמדים החדשים העוזבים את הארץ ומכל המתלמדים הנמצאים כבר בחוץ־לארץ, להודיע ולחבריהם המאורגנים את מגמתם ומטרתם, את מקום מגורם ומעשיהם.

וכמו־כן להשתדל לתפוס בכל נקודה ששם נמצא איזה מספר שהוא של ארצי־ישראליים, עמדה פוליטית, ולבוא בקשר תמידי עם העמדות הקיימות מכבר.

מקוים אנו שדרישתנו תתמלא, מכיון שפזור הכחות הצעירים שלנו בחוץ־לארץ יכול לגרום לפשיטת־רגל של כל עבודתנו העתידה.

חברים! מאות בשנים אנו מצפים לשעה זו, וכשכבר באה אל תחמיצוה. התארגנו!

בברכת החופש והשחרור, בשם קלוב ארצי־ישראלי בלוזנה „ירדנה",

אברהם מטמון, נשיא; גרשון טשרנוביץ, מזכיר.

כתבתנו:

לוזנה, ל"ג בעומר, תר"ף.

Club "Jardenah", Case 2565 St. Fr. Lausanne, Suisse.

בלשכת „התורן" נמצאים למכירה:

1) א. כתבי ראובן בריינין, כרך א׳, ספורים וציורים. 218 עמודים. מכורך בד הדר. המחיר — $1.75
ב. כרך ב׳, חיי הרצל, חלק א׳. מכורך בד הדר. המחיר 1.65

2) „לוח אחיעבר", שנה א׳, מאסף ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה — — — — — 1.50
בכריכת בד יפה — — — — — 2.00

3) ספר הזכרון לבן־יהודה, מאסף, ערוך על־ידי ראובן בריינין. הוצאה מהודרה, 92 עמודים — — — — — .50

4) „התורן" החדשי, שנה א׳, מכורך יפה — — — — — 1.50

5) „התורן" השבועי, שנה ג׳, מכורך יפה — — — — — 3.00

6) „התורן" השבועי, שנה ד׳, מכורך יפה — — — — — 3.50

7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד"ר דוד ניימארק. בלי כריכה — — — — — .45

8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים, בתרגום ש. גינצבורג. בלי כריכה — — — .15

9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר" — — — — .25

10) ב. נ. סילקינר: מול אוהל תמרה, פואמה — — — — .25

11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים, מאת פרופיסור י. פרידלאנדר — — — — .15

12) מחג לחג, קובץ. חוברת א׳ .10

13) מזל טוב, קומידיה במערכה אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — .10

14) שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — .10

15) „חלום אביב", אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — — — .05

16) א. השפה והתחיה, מאת ד"ר בן־ציון מוסינזון; ב. העברית בארצנו, מאת י. בן־צבי — — — — — .03

17) א. הספרות העברית ועתידותיה, מאת ראובן בריינין; ב. המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03

18) עברית ולעזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — .05

19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה, מאת ק. וויטמאן — — — — — — .02

20) וואס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פרישברג— .02

21) דאס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — .05

22) שפתנו, מאת מ. שיינקין — .05

23) מלחמת היהודים ברומאים, סקירה היסטורית, מאת ישראל בלקינד (מנוקד) — — — — — — .35

24) „אונטער'ן שאטען פון חרמון", א באנד ערצעהלונגען פון ארץ־ישראל. 276 זייטען, פיין אילוסטרירט — 1.20

25) אהבת ציון, מאת אברהם מאפו. מכורך — — — — 1.35
בכריכה די־לוקס — — — 1.65

26) מורים, רומאן מאת י. אפאטאשו. מכורך — — — — 1.35

27) ד"ר שמריה הלוי לוין: „בימי המעבר", קובץ מאמרים — — — — — — 1.40

ספרות ארץ־ישראל

ספרים חדשים

(נדפסו באודיסא)

1. **היסטוריה ישראלית**
20 שעורים בדברי ימי ישראל
(300 עמודים) מאת ד„ר י. קלוזנר.
המחיר $2.50 עם המשלוח $2.70

2. **דקדוקנו**
מאת י. י. גלאס, בעזר ח. ברגר.
קורס שלם לתורת השפה העברית
עם תרגילים שמושיים. חלק ראשון
(עד הפועל). הספר מנוקד כולו.
מועיל מאד לתלמידי בתי הספר.
המחיר 1 דולאר. עם המשלוח $1.15

3. **ספר החשבון**
מאת י. רבינוביץ וי. ספיבאק. שאלון
מצויר הסתכלותי לבית־הספר
העממי. הספר מנוקד כולו.
חלק א׳
המחיר 75 ס. עם המשלוח 90 ס.
חלק ב׳
המחיר $1.00 עם המשלוח $1.15

4. **ספרי**
ביבליותיקה מצוירת ומנוקדת
לילדים. 32 חוברות.
מחיר הסדר $3.20 עם המשלוח $3.50
חוברות בודדות אינן נמכרות.

5. **תורת המדות**
מאת ד"ר י. קלוזנר.
מחיר הספר $1.00 עם המשלוח $1.15

הכתובת:

Zionist Organization of America
55 Fifth Avenue
New York

פא"פ: 74 השדרה החמשית, בלשכת „התורן".

ברכה עמוקה ונובעת מקרב לבנו לידידינו המורה צבי ריקאנטי ורעיתו פרומה ליום הולדת בנם אליעזר עמנואל. יזכו לגדלו לחופה ולמעשים טובים ולראות אותו עולה מעלה מעלה ויהיה לפאר להוריו ולתפארת ישראל.

מ. לנדן.
א. רבינוביץ.

נורפולק, ווא.

כתובת

„אסף"

ASAPH PUBLISHING CO.
169 East Broadway, New York City

סוכננו העברי המצוין והציוני הנלהב, מר דוד כהן נוסע עכשיו לשם עניני „התורן", וכמו־כן לשם יתר העתונים הציוניים במדינת מאססאטשוססטס. הנסיעה הזאת היא האחרונה של מר כהן. לכשיגמור את נסיעתו זו יעזוב את ארצנו ויסע לארץ־ישראל.

הננו מבקשים את קוראי „התורן" לקבל את מר כהן באותו הכבוד הראוי לו ולעזור לו בעבודתו החשובה והקשה.

בכבוד,

הנהלת „התורן".

בית־אוכל של חלב של

מ. נימעץ

189 איסט ברודוויי, ניו־יורק
כשר למהדרין שבמהדרין והמאכלים מלאים טעם ומבריאים.

גברת גיטא חסקין

מבקשת למסור לכל בני משפחתה, בפטרוגראד ונובה־סיבירסק, גם לכל ידידיה ומכריה, שהיא נמצאת ברחובות, ארץ־ישראל. עובדת, אך אינה מקבלת שום ידיעות.

הכתובת:
גברת חסקין, על שם „הפועל הצעיר", יפו, ארץ־ישראל.

ד"ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York

Telephone Tremont 562
עבודה חנונה במחיר נמוך

נשאר במספר מצומצם

קצור התלמוד

ברכות, ראש השנה ויומא
מאת ד"ר חיים טשרנוביץ.

המחיר $3.25 עם המשלוח.
בכריכה יפה $4.00 עם המשלוח.

הכתובת:
S. EPSTEIN
c. o. Hatoren, 74 5th Ave., New York

אני מברך את מר חיים מרגלית בסיום למודיו בפרשת משפטים באוניבר־סיטה של מיניסוטה, ויזכה לשפוט משפט צדק בירושלים במהרה בימינו.

מנחם רטנר

מזכיר תלמוד התורה דמיניאפולים.

מורה לעברית מארץ־ישראל בעלת השכלה גבוהה ובעלת נסיון בהוראה מסכימה לקבל משרת מורה בבית־ספר או בבית פרטי בניו־יורק בתנאי שישלמו להוצאות הדרך.

הכתובת:
יפו, תל אביב,
מערכת „הפועל הצעיר"
לבת מנחם.

מתקבלת החתימה על:

1) **הארץ**
עתון יומי, יוצא לאור בירושלים.
לשנה $20.00. לחצי שנה $10.00.
גליונות בודדים 7—8 סנט הגליון.

2) **דואר היום**
עתון יומי, יוצא לאור בירושלים.
לשנה $20.00. לחצי שנה $10.00.
גליונות בודדים 7—8 סנט הגליון.

3) **העולם**
שבועון, יוצא לאור בלונדון ע"י ההסתדרות הציונית העולמית.
לשנה $7.50. לחצי שנה $4.00.
אפשר להשיג גם גליונות בודדים מן א' עד לב. מחיר כל גליון 17 סנט. עם המשלוח — 18 סנט.

4) **הפועל הצעיר**
שבועון, יוצא לאור ביפו, ארץ־ישראל.
לשנה $12.50. לחצי שנה $6.25.

5) **מולדת**
ירחון לבני הנעורים, בעריכת יעקב פיכמאן.
לשנה 5 דול.: לחצי שנה $2.50

6) **מעברות**
ירחון, בעריכת יעקב פיכמאן.
לשנה 10 דול. לחצי שנה 5 דול.

7) **האדמה**
ירחון, בעריכת י. ח. ברנר.
לשנה 10 דול. לחצי שנה 5 דול.

ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
New York
55—5th Avenue